

NARODNI DNEVNIK

Izhaja vsak dan opoldne, izvemši nedelj
in praznikov.

Mesečna naročnina: V Ljubljani in po
pošti: Din 20.—, inozemstvo Din 30.—.

Neodvisen političen list.

UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO:
SIMON GREGORČIČEVA ULICA ŠTEV. 13.
TELEFON ŠTEV. 552.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.

Pisnim vprašanjem naj se priloži znamka
za odgovor.

Račun pri poštnem ček, uradu štev. 13.633.

Kaj ste?

V Københavnu se je zaključil včeraj kongres liberalnih strank vseh narodov. Kongres je verna slika mišljenja liberalnih strank in zato podajamo par misli, ki so bile sprejete soglasno in ki morejo zato veljati kot programne točke sodobnega liberalizma.

Tako je ob splošnem odobravanju navzočih izjavjal Francoz Buisson sledeče misli:

»Svet je na tem, da se izreče za demokracijo, za politično in socialno demokracijo, za demokracijo v zakonodaji, morali, kapitalu in delu. Ne zidamo na nasilna sredstva, da bi ustvarili svobodo pomočjo tiranije in red s pomočjo anarhije. Absolutno nobenih iluzij nimamo o diktaturi, pa naj pride ta od spodaj ali od zgoraj. Tudi ne verujemo, da bi moglo sovraštvo človeka ali družbo zboljšati. Zaradi tega ga ne moremo trpeti niti v lastnem narodu, niti ga gojiti med drugimi narodi. Nasprotno zahtevamo od vseh, od razredov kakor tudi od narodov, da se pred pravico uklonijo. Stranka v naši dobi naj ne bo klika in niti klub in tudi ne skupina v parlamentu. Ne, stranka naj bo velika, svobodna in bratska združba za vse one, ki imajo isti nazor o človeški družbi. Nas razlikujejo samo dve možnosti mišljenja.

Ena hoče deliti človeštvo v dva dela, v enega, ki poseduje in drugega, ki dela. Mi nasprotno hočemo, da vsi posedujejo in da vsi delajo.

Eni hočejo svet, ki je obvladan od vojne in brutalne sile, mi pa hočemo poravnati konflikte potom razsodišča, to se pravi, hočemo pravo organizirati.

Spadamo k onim, ki hočejo mir in pravico in prožimo roke vsem, ki hočejo isto. Samo to zahtevamo od drugih, ko od nas samih: trdno in vztrajno voljo, da satremo tudi zadnji sled barbarizma in jo nadomestimo z bratstvom ljudi.

Nemec Heile je izpopolnil te besede in dejal: »Mir ni samo trenuten zaključek vojne, temveč definitivno in pravo stanje, ki se ne določi s silo, temveč s pravico.« In nato je govoril o zunanji politiki ter izjavil, da more samo družba svobodnih in enakopravnih držav ustvariti rešitev vseh mednarodnih konfliktov.

Se dve značilni izjavi naj omenimo. Francoz Baslich je dejal, da je glavna nevarnost za parlamentarizem fašizem in komunizem, ki pospešujeta posebne interese na škodo splošnih. Nemški profesor Bergsträsser pa je dejal, da je glavna nevarnost za ploden parlamentarizem v parlamentarni mehanizaciji.

To so vodilne misli sedaj veljavnega liberalizma. Naši mladini pravijo o sebi, da niso samo liberalni, temveč naravnost prvoborniki slovenskega liberalizma. Naj navedejo le eno točko od navedenih misli kongresa liberalnih strank v Kodanju, katere niso kršili. Ali ni govoril Francoz Buisson, kakor da bi mislil na naše mladine, ko je dejal, da so ljudje, ki hočejo deliti svet v dve skupini. Ali ste pozabili na mladinsko govorjenje o državotvornosti in defetizmu? Pa nazori pravih liberalcev o sili in svobodi ter naših mladinov propaganda o politiki trde roke, ki bi hotela s pomočjo tiranije ustvariti svobodo! Stranka naj ne bo klika, pravi liberalizem, naši mladini še nikdar kaj drugega bili niso ko klika. Niti tedaj ko so nastopali kot dijaki!

Ni točke liberalnega programa, proti kateri se ne bi naši mladini pregrešili in zato je laž, da bi bili oni liberalci in

Radikali pravijo, da ne bo jeseni nobenih izprememb.

Beograd, 6. junija. Politična situacija v Beogradu je zelo zanimiva, dasi ni še nobenih važnih sprememb. Radikali so sinoči izjavljali, da ne razumejo energičnih zahtev radičevcev, da se Pribežić »izbaci« iz vlade. Pa radi tega, ker so se toliko interesirali za Pribežića, je po mnenju radikalov postal položaj Pribežića nekoliko stabilnejši.

Radikalni poslanci so sinoči izjavili novinarjem, da je situacija normalna in da sprememb ni pričakovati. Vse je pre-

loženo na jesen. Stanje v Hrvatski se sedaj še ne bo izpremenilo, četudi je to vprašanje na dnevnem redu. Pavle Radić, ki se je toliko brigal za vodstvo HSS, hoče doseči, da se popravi režim v Hrvatski, da bi hrvatski narod občutil vsaj nekoliko sprememb po zadnjih izjavah v parlamentu. Radikali trdijo, da vse še ni popolnoma zrelo. V teku včerajšnjega dne ni bilo nobenih razgovorov med radikali in radičevci.

Trezna sodba beograjskega tiska.

Beograd, 6. junija. Današnja Davidovičeva »Pravda« piše o situaciji: Razgovori med Pašićem in Radićem so napravili zanimivo situacijo v Beogradu in Zagrebu. Zagrebški politični krogi upajo na sporazum, v Beogradu pa so mnenja, da je Pašić napravil samo taktiko. Vendar kažejo vsi referati P. Radića, katere on iznaša o svojih razgovorih bloku in druge izjave, da je sporazum pred koncem.

Dalje piše list, da je nastalo novo mnenje, da so postali odnosi nejasni v bloku in drugod, da je veliko nepravil, kar se čuti v vladi in iz tega, ker stranke opozicije ne dajejo svojim volilcem do- ločnih poročil. Nastala je gotova zmeš- njava, ki bo v nekaterih dneh dovela

do povsem jasnih odnosov in zaznamu- jejo se že pokreti v tej smeri. List poseb- no naglašja, da so izjave Stjepana Radića napravile zelo slab vtis v vladi in bloku. V vladi je velika nervoza. Blok zopet dvomi o novih odnosih, ker se pred- postavlja, da je nekaj storjenega brez njegovega znanja. Bližnji dnevi bodo po- kazali vse te odnose.

»Politika« piše, da je prišlo do na- petih odnosov v bloku po izjavi Stjepa- na Radića. Smatra se, da se bo po praz- nikih sestal širši odbor bloka. Po mišlje- nju demokratov in muslimanov bi mo- gel tak intervju, ako se ne dobi potreb- nih poročil iz Zagreba, biti povod, da radičevci izstopijo iz bloka.

Hrvatska Zajednica proti radičevcem.

Zagreb, 6. junija. Današnji »Hrvat« objavlja članek »Pro domo«, v katerem ugotavlja razliko v naziranju na politični položaj med Hrvatsko zajednico in radičevci. Zajedničarji so prepričani, da je nemogoče narediti s Pašićem sporazum. Če so radičevci drugega mnenja, na pro- sto jim, toda zajedničarji ostanejo pri svojem prepričanju. Radičevci so za spo-

razum med dvema strankama, zajedni- čarji pa hočejo narodni sporazum Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tudi se za- jedničarji niso še odrekli svojemu repu- blikanstvu, temveč mu ostanejo zvesti. Kakor se vidi, postaja vedno večja nevar- nost razkolav hrvatskih vrstah in taktika g. Pašića bi mogla zmagati.

SEJE PARLAMENTARNIH KLUBOV.

Beograd, 6. junija. Za sejo radikalne- ga kluba je vladalo malo zanimanje, ker niso niti Pašić niti večje število poslan- cev in ministrov prisostvovali seji.

Na seji demokratskega kluba je Davi- dović poročal o situaciji. Dalje so raz- pravljali o interpelaciji Voje Marinkovi- ča in določeni so bili govorniki v skup- ščini: Voja Marinković, Mihajlević, dr. Šumenković, Grol in Grga Anđelinović. V torek se bo vršila seja glavnega odbo- ra in poslanskega kluba, na kateri bodo prišli na dnevni red tudi odnosi med strankami bloka.

Včeraj popoldne se je vršila tudi se- ja muslimanskega in Jugoslovanskega kluba. Razpravljali so delu v skupšči- ni in o situaciji. Odnosi med stranka- mi bloka prihajajo v zelo zanimivo fazo.

DEMANTI G. LORKOVIČA.

Zagreb, 6. junija. Današnji »Hrvat« demantira najodločnejše včerajšnje vest, da je dr. Lorković odpotoval v Beograd, da bi podal ostavko na svoj mandat.

naprednjaki, pa naj ponavljajo to laž- njih listi še tako pogosto.

Liberalci torej niso, socialisti tudi ne. Ker kakor naj bo socialist tisti, ki je v službi Trboveljske premogokopne druž- be, čegar politična sposobnost obstoji le v transakcijah in skrivnih fondih.

Liberalci niso, socialisti niso, zemljo- radniki nočejo biti, kaj so torej?

Je samo en odgovor: Brezprogramna stranka, ki živi od nagrade za hlapčev- sko uboganje.

Kam je padlo naše javno življenje, da se je treba proti taki stranki še boriti!

Seja opozicijskih šefov.

IZJAVA DR. KOROŠCA.

Beograd, 6. junija. Včeraj popoldne se je vršila konferenca šefov bloka spora- zuma. Prisostvovali so: Davidović, Spa- ho, Korošec in Pavle Radić. Na konfe- renci so razpravljali o važnih vpraša- njih, od katerih se nekatera tičejo same- ga obstoja bloka. Diskusija je bila tajna. Šefi bloka niso hoteli dati nobenih infor- macij o razpoloženju bloka z ozirom na politično situacijo in o razgovorih, ki se vrše okoli sporazuma.

Pred svojim odhodom iz Beograda je dr. Korošec izjavil, da potuje v Ljub- ljano na sejo glavnega odbora SLS, kjer bo spregovoril tudi nekaj besedi o poli- tičnem položaju. Kar se tiče odnosov v bloku je dr. Korošec izjavil, da se sploh ni govorilo o odnosih in da so imeli razgovori na poslednjih sejah še splo- šen značaj. Dr. Korošec misli, da se bo situacija tako spremenila, da bo ostal Pašićev nedeljski govor nepopoln in da se bo čez 10 do 15 dni moral ponosno obrniti na politično situacijo. V ostalem je situacija zelo nejasna. Danes obstoji- jo v parlamentu 4 politike: Pašičeva, Radićeva, politika bloka narodnega spo- razuma in ona samostojnih demokratov. Tako stanje ne more trajati dolgo; v po- litičnem življenju mora nastopiti jasnost. Pod takimi okoliščinami, kakor obstoja- jo danes, se ne more voditi zdrave poli- tike, niti z ene niti z druge strani. Dr. Korošec je izjavil nadalje, da bodo po njegovem mnenju že prihodnji teden ve- rificirani mandati HSS. Tako se bo kon- čala značilna faza v življenju našega no- vega parlamenta. Mislim, da gremo vsi nasproti takemu razvoju dogodkov, ki bodo dali priliko živahni diskusiji in ostri oceni situacije.

LE MAJHNE SPREMENBE TISKOV- NEGA ZAKONA.

Beograd, 6. junija. Včeraj se je vršila seja sekcije za proučevanje tiskovnega zakona. Sprejeti so bili vsi členi do od- delka o sodnem postopanju. Prišlo je do zelo značilne spremembe v pogledu kaznovanja radi namernega razžaljenja časti potom tiska. Za slednje je bila prvotno mišljena kot kazen ječa. Ta kazen se je spremenila v zapor. Smodej in Po- lić sta zahtevala, da se odvzame novinar- jem odgovornost za skupščinska poro- čila.

DVE STRUJI V ORJUNI.

Beograd, 6. junija. V Orjuni je prišlo do velikih spopadov in kajti so se že obrisi razpada, kajti to dejstvo je jasno pokazal rezultat razgovorov in konfe- ranja delegatov Orjune. Dasi je beograjs- ka sekcija Orjune izdala komunike po- vodom manifestacij nekaterih Orjunašev Pribežiću, vendar velik del Orjunašev ni bil s tem komunikejem zadovoljen, ker ga je smatral za neodločnega. Eden izmed glavnih voditeljev nacionalnega pokreta Berislav Angelinović je bil ne- zadovoljen s tem in je zahteval, da se Orjunaše, ki so priredili Pribežiću ma- nifestacije, izključi. Angelinović je po- dal ostavko na odbojniško mesto in ni hotel sprejeti mesta čluna Orjune v Hrvatski in Slavoniji. Njemu bo sledilo še več vplivnih članov Orjune.

LAŽNIVE VESTI O NAŠI DRŽAVI.

Beograd, 6. junija. Po vestih iz Aten demantira grški minister vse vesti ino- zemskih listov o koncentraciji jugoslo- venskih čet na grški meji.

Na pomoč prizadetim!

Obsega katastrofe, ki je zadel slovenskega kmetovalca vsled nemarnosti državnega serološkega zavoda v Križevcih, se ni moglo v celoti ugotoviti. Dosedaj je le ugotovljeno, da so prizadeta glavarstva: ljubljanska okolica, Litija, Novo mesto, Krško, Brežice in ugotovljen je tudi že en slučaj v Savinjski dolini. Nekaterim posestnikom so poginili prav vsi prašiči. Gotovo je dalje, da bodo poginili vsi prašiči, ki so bili cepljeni s serijo 17, ki je imela mesto bacilov svinjske rdečice bacile svinjske kuge.

Škoda je ogromna in gre v milijone. Popraviti se bo dala šele v par letih. Najtežja posledica je, da je izvoz svinj iz vseh prizadetih glavarstev nemogoč. Bati pa se je, da bodo druge države sploh prepovedale uvoz svinj iz Jugoslavije. Posledica tega bo zopet, do bodo cene svinjam silno padle in da bodo prizadeti prav vsi kmetovalci. Ker je svinjereja eden glavnih virov dohodkov za našega kmeta, je s tem prizadeto vse naše narodno gospodarstvo.

Posebno težka pa je moralna posledica zanikrosti zavoda v Križevcih. Leto in leta so bila potrebna, da se je kmet sprijaznil s cepljenjem, ki je zvezano s precejšnjimi stroški. Sedaj je bilo ravno doseženo, da so vsi kmetje redno cepili in je bila tako svinjska rdečica, ki je včasih naravnost katastrofalno razsajala, premagana. Vse to prosvetno delo je danes ogroženo, ker danes imajo kmetje mrtev živino, ker so se poslužili cepljenja. Kako pa trpi vsled tega, da je državni zavod kriv nesreče, ugled države, o tem nočemo niti razpravljati.

Kaj je treba storiti?

Predvsem je država dolžna, da da takoj brezplačno na razpolago cepivo proti svinjski kugi, ki je precej drago. Treba takoj pričeti z obsežnim in širokopoteznim cepljenjem, da se obvaruje nadaljnja katastrofa ter zatrt ta trdovratna bolezen.

Nadalje treba storiti vse, da država nemudoma povrne vso škodo, ki jo imajo posest-

niki. Samo platične izjave in obljube, da bo storila država svojo dolžnost, ne zadostujejo. V besede nihče ne veruje, treba z dejanji na dan, treba pokazati denar!

Ker bo treba vse lesene svinjske hleve uničiti, naj se izvede pri tej priliki širokopotezna akcija za zgradbo vzornih svinjskih hlevov. Le tako ne bo delo polovičarsko, le tako bo popolnoma ubita moralna škoda, ki jo je povzročil zavod v Križevcih.

Poudarjamo dalje, da se državna podpora prizadetim ne sme smatrati kot prav nobena miloščina ali kot kak poseben dar Sloveniji, temveč le kot delno odplačilo — ker vsa škoda itak ne bo poravnana — državnega dolga, ki ga je storil državni zavod v Križevcih.

Kdo je kriv?

Za nas je postranskega pomena, kdo je imel tisto nesrečno roko, ki je zamenjala kulturo bacilov svinjske rdečice s kulturo kužnih bacilov. Ker ta krivec ni glavni, pa čeprav je povzročitelj nesreče. Glavni krivec je tista površnost, tista malomarnost, ki se je povsodi utihotapila in ki mora enkrat povzročiti katastrofo. Tej površnosti treba napovedati odločen boj, ki se ga morajo udeležiti vsi, ker vsi so od te površnosti ogroženi.

Končno še eno vprašanje: Zakaj molče o tej katastrofi vsi slovenski dnevniki? »Jutro« je kakor po pomoti objavilo članek, današnje »Jutro« pa že molči. In molči »Slovenski Narod« in molči tudi — »Slovenec«, ki je glasilo one stranke, ki črpa vso svojo silo od kmeta. Zakaj ta molk?

Milijonska škoda je storjena slovenskemu kmetu, treba požrtvovalnega dela vseh, da bo škoda popravljena, a slovensko časopisje molči. Za čenčarije cele kolone prostora, za obrambo slovenskega kmeta niti vrstice. Še enkrat: Zakaj ta molk?

Mi bomo stvari posvetili vso svojo pozornost in storili vse, kar je v naši moči, da bo slovenskemu kmetu povrnjena škoda, ki jo je povzročila zanikrost zavoda v Križevcih.

Narodnostne manjšine v Nemčiji.

V Nemčiji je nad 2¼ milijona državljani, ki pripadajo tujerodnim manjšinam, od teh je okoli 2 milijona Poljakov, 250.000 lužiških Srbov, 20.000 Dancev in Frizov, 15.000 Latišev in 50.000 Čehov.

Od teh so Lužiški Srbi narod, ki prebiva celotno v Nemčiji in ki nima izven nje nobene svoje matere domovine. Ostale manjšine prebivajo na mejah njih domovin. Tako Poljaki v Nemški Gornji Sleziji, Vzhodni Prusiji in na vzhodni meji Nemčije; Danci in Frizi v Schleswigu, Latiši na vzhodu Vzhodne Prusije in Čehi v Nemški Gornji Sleziji in v pokrajini Glatz (Slezija). Poleg tega prebiva velik del Poljakov in Čehov v nemškem državljanstvom razkropljen po vsej Nemčiji. Najbolj gosto prebivajo zopet od takozvanih izseljenih Poljakov oni v porenškem industrijskem ozemlju.

Ce se sodi manjšine v Nemčiji po naselitvi in gostoti prebivalstva, tedaj jih je treba deliti v dve skupini:

1. V urojene, ki žive že stoletja na lastni, le od njihovih sorjakov prebivani in obdelovani zemlji. Tu treba omeniti Lužiške Srbe in Frize. Prvi tvorijo narodnostni otok, ki leži deloma na saškem, deloma pa na pruskem ozemlju okoli mest Cottbus, Bautzen in Hoyerswerda. Frizi, ostanek nekdanjega velikega in mogočnega plemena, prebivajo v Schleswigu ob obali Severnega morja. Na malo drug način pripadajo k tej skupini tudi oni Poljaki, Danci, Čehi in Latiši, ki so sicer tudi urojeni, toda le deli v domovini živečega naroda.

2. Vsled gospodarskega pritiska ali po volji zakonodajalca preseljene. Tudi tu treba razločevati dve skupini:

Prvo skupino tvorijo Poljaki v rensko-westfalskem industrijskem ozemlju. Niso naseljeni na zgodovinskem ozemlju lastnega naroda, toda prebivajo v večji gostoti in v otokih. Pred vojno za časa pruske »poljske politike« (Naseljevalna komisija itd.) so se naselili poljski mali kmetje in delavci, katerim je bila zemlja nasilno prodana v Porenju ter našli tu svojo domovino.

V drugo skupino pa bi bilo treba vštet vse ostale drugorodce, ki žive razkropljeni po vsej Nemčiji v manjših skupinah.

Ta klasifikacija je važna za postopanje oblasti do manjšin, ker je jasno, da je treba z kompaktno naseljenimi urojenimi drugače postopati, kakor pa z razkropljenimi člani manjšin.

Končno je treba še omeniti, da so manjšinski narodi Nemčije večinoma Slovani, razven germanski Dancev in Frizov. Latiši so baltički Slovani.

V verskem oziru je zanimivo, da so kato-

liški Poljaki in Lužiški Srbi bolj narodno zavedni od njihovih protestantskih rojakov. To gre pri protestantskih Poljaki — Mazurii Vzhodne Prusije — tako daleč, da ne vidijo v poljskem jeziku znak njihove pripadnosti k narodu izven drž. mej. Silen je tudi vedo in se zato zlasti centum v Gornji Sleziji uporablja za boj proti narodni zavednosti tamošnjih Poljakov. Vsaj je ugotovil poljski poslanec v pruskem deželnem zboru Jan Baczewski, da je prejel centum v ta namen samo za ene volitve 250.000 zlatih mark.

Germanizacijska stremilnica niso po revoluciji niti najmanj prestala. Samo po drugem načinu se sedaj postopa in mesto uradov vrše germanizacijo »zasebnica« društva. Predvsem so vpreženi v germanizacijski voz nižji uradniki, učitelji in duhovniki. Zlasti so delavni v tem oziru razni »Heimatsdienst«, ki skušajo dopovedati, da materni jezik, običaji in šege še dolgo ne pomenijo pripadnosti k izven državnih mej. Silen je tudi gospodarski pritisk in kdor se ne pokori germanizaciji, izgubi službo. Na najbolj navaden način se ideja vbrizguje potom želodeca.

Kako je pravno stanje narodnih manjšin? Za pol milijona Poljakov Gornje Slezije velja nemško-poljski ženevski dogovor. Za vse druge pa ni skoraj nobene pravne zaščite. Sicer pravi člen 113. ustave, da ne smejo biti tujerodni deli države ovirani od zakonodaje in uprave v svojem prostem narodnem razvoju, zlasti ne v uporabi svojega materinega jezika v šoli, notranji upravi in sodstvu, toda ni se še našel niti en nemški politik, ki bi poskrbel za izvršilne odredbe k tej doleži. Tudi »Nemški odesk za pravice manjšin« se za to ne briga. Vsled tega je ta doležba samo krp papirja.

Cudno je tudi to, da časopisje, učenjaki in politiki absolutno molče o manjšinah v lastni državi. Zato pa tembolj glasno govore o nemških manjšinah v drugih državah.

Da opozore narodne manjšine Nemčije na sebo, so pričele izdajati posebno revijo »Kulturwille«. Iz te revije smo posneli tudi naš članek. Priporočamo vsem zavednim Slovincem, da podpirajo težnje Slovanov v Nemčiji in da se zato naroče na njih revijo »Kulturwille«.

»Kulturwille« je glasilo zveze narodnih manjšin Nemčije. Izdajatelj je grof Stanislaw v Sierakowski. Izhaja v Berlinu, Charlottenburg 4, Schlüterstr. 57/V. Za Jugoslavijo velja četrtletno en dolar. Revija je krasno opremljena in je zelo zanimiva. Končno tudi pripomnimo le še, da je naša propaganda tako sijajna, da niso naši westfalski Slovenci poznani niti reviji narodnih manjšin.

Vzbujajoča se Kitajska.

Dasi sovjetska vlada odločno taji vsako zvezo s sedanji dogodki na Kitajskem, je vendar gotovo, da je njena propaganda kitajske nacionalne misli in pa komunistične ideje bistveno pripomogla k sedanjim krvavim dogodkom. Da je mogla biti ta propaganda uspešna, za to je mnogo vzrokov. Glavni pa je vsekakor nezasiščano izkoriščanje Kitajcev s strani tujih držav. To izkoriščanje ni samo nacionalno, temveč tudi gospodarsko.

V Sangaju je bila v mestnem svetu pred meseci vložena resolucija, da je treba prepovedati v tovarnah otrokom delo. Iz te resolucije je razvidno, da so morali še ne desetletni otroci delati tudi po 12 ur dnevno v tovarni. Razumljivo je tedaj, da so nezdrave socialne prilike bile ugodna hrana za komunistično agitacijo in da so se vsi delavci brez izjeme pridružili revolucionarjem.

Položaj na Kitajskem je po zadnjih poročilih nad vse resen. Gre za protitujsko gibanje, ki je v prvi vrsti naperjeno proti Angležem in Japoncem. Vsi tuji v Sangaju so dobili orožje in z vojnih ladij se neprestano izkrcavajo tuji vojaki. Policija v Sangaju ima nalogo, da takoj pri najmanjšem povodu strelja. Število stavkajočih znaša v Sangaju 40.000. Gibanje se je razširilo na vsa kitajska mesta in v Peking, Kantonu, Tsingtau, Mukdanu so se vršile velike protitujске demonstracije. V Pekingju je demonstriralo 10.000 visokošolcev in zahtevalo od kitajske vlade: da se kaznuje angleški konzul v Sangaju, da se usmrte policisti, ki so streljali na delavce, da se angleška vlada opraviči, da se pretrgajo diplomatski stiki z Anglijo in Japoncem, da se dvignejo vsi kitajski depoziti angleških in japonskih bank, da se ne prodajajo Angležem in Japoncem

živila in da se organizira gospodarski bojkot proti Angležem in Japoncem. Zahteve Kitajcev rastejo stalno.

Vse železniške zveze s Kantonom so pretrgane. V mestu je prišlo do velikih nemirov. Položaj je nad vse resen.

V Sangaju je velikanska množica demonstrantov napadla japonsko tovarno za led. Policija je v demonstrante streljala. Napadi na tujece so na dnevnem redu. V Sangaju je bilo dosedaj ubitih 21 tujecev, 120 pa ranjenih.

V mestu se opaža silno pomanjkanje hrane. Vodovodi in elektrarna je zasedena od tujega vojaštva. Narejeni so strelski jarki. Iz Hongkonga je odšla angleška infanterija v številu 1500 mož.

Resni nemiri so se pričeli tudi v Pekingju, kjer so skušali dijaki udreti v poslaniški del mesta. Kitajski vojaki so mogli šele z bajonetnim nasokom odpoditi ljudi.

Kitajska se vzbuja, vzhod stopa na plan in moskovski akterji se bore na vzhodu z Anglijo. Besede Čičerina o evropsko-azijskem bloku se uresničujejo.

Kdo stoji za Hakenkreuzerji?

O tem vprašanju prinaša »Der österreichische Volkswirt«, ki je vseskozi resna revija, sledeča zanimiva odkritja:

»Krvavi pretep v Meidlingu je le v toliko resen simptom našega političnega trpljenja, v kolikor ni njegova diagnoza lahka. Kdo so ti mladi ljudje, ki vodijo latentno vojno proti avstrijski socialni demokraciji, to bi se za silo vedelo; kaj pa hočejo ti ljudje, tega se ne bo nikoli izvedelo, kako da se morejo vzdržati, to pa je zanimivo. Kdo so mogočni protektorji, ki stoji za hakenkreuzerji? Velikomanska stranka? Z njo se razumejo hakenkreuzerji tako, ko socialni demokrati s komunisti; v politični lestvici gotovo niso prijetni sosede. V časih politične razburjenosti potegnejo vedno k sebi kakor komunisti gotove radikalne elemente najsorodnejše stranke. Vsled tega so vedno neprijetni, mogoče celo nevarni, nikdar pa ne priljubljeni. Vseeno pa ne more nihče, vsaj do kravalov v Meidlingu ni mogel, tajiti, da uživajo Hakenkreuzerji raznovrstno uradno zaščito. Kdor bi sledil tej niti, bi zašel verjetno v nad vse čudno pokrajino, v pokrajino onega krila krščanskih socialistov, ki najodločnejše deluje proti priključitvi Avstrije k Nemčiji. Ne trdimo, da bi bila mladim ljudem narodno socialistične stranke ta zveza jasna; da se pa zlivajo meje hakenkreuzerskega gibanja in monarhistično-donavske zvezne reakcije, pa je meidliński incident dokazal. Ni še tako dolgo, ko je mnogo ljudi imelo gospoda Camilla Castiglioni-ja za onega, ki financira hakenkreuzerje. Da se imenuje njihov mogočni protektor Jerzabek (kršč. socialni poslanec), je mogoče; ni pa tako zelo mogočen. Mogočen je v Avstriji mož, ki ni samo tako zelo všeč rimskemu fašizmu, temveč, ki tudi tako zelo ugaja »Tempus« (glasilo francoskih konservativnih nacionalistov): gospod Mataja.

Politične vesti.

— Pavle Radić je izjavil, da so »radićevski pogojci, ki smo jih objavili v četrtek, sedaj neaktualni. Sestavljeni so bili že preje in je vsa stvar že zastarela. Pavle Radić je mnenja, da izvirajo ti pogojci iz neke kuhinje, ki je proti sporazumu.

— Italijanske intrige preprečile sporazum z Grško. Sedaj je vedno bolj jasno, da so samo italijanske intrige preprečile sporazum z Grško. Italija hoče, da nimamo na meji niti enega prijatelja. Spor z Grki je izbruhnil zaradi čisto postranskega vprašanja. Grška priznava nam lastništvo na progi Gjevrgjeli-ja—Solun, ne da pa nam proge v eksploatacijo, ker da bi bila s tem kršena grška suvereniteta. In kljub temu bo g. Ninčić še naprej govoril, da nam je Italija prijateljsko razpoložena. Ali se naša zunanja politika res ne bo izpametovala?

— Nov poraz se nam pripravlja. Železniška konferenca med Italijo, Jugoslavijo in Madžarsko je odgojena, ker so naši delegati zadržani vsled pogajanj, ki se vrše zaradi zaključitve rumunsko-jugoslovenske železniške konvencije. Kljub temu, da je bila z naše strani konferenca odgojena, so se sestali italijanski in madžarski delegati ter se podrobno dogovorili in sporazumeli o vseh vprašanjih. Po naše se to pravi, da so se zmenili, kako bodo Jugoslavijo »notri položili« in poskrbeli, da bo italijanska Reka svetla, jugoslovenski Sušak pa prepadal. Vseeno pa deklarira g. Ninčić še naprej o »italijanskem prijateljstvu« do Jugoslavije!

— Ko se vrše pogajanja z Italijo... Jugoslovensko ribiško združenje iz Kaniže je poslalo ministrskemu svetu sledečo brzojavko: Navzlic vsem protestom ribarji italijanski ribiški parobrodni nemoteno v neposredni bližini naše obale. Prošlo noč so lovili ribe celo v sami kaniški luki na strah in grozo celokupnega prebivalstva, ki izgublja potrebnost. V pristaniškem uradu je bilo goraj navedeno s pričami ugotovljeno. S tem ribarjenjem je popolnoma ogrožen uspeh letnega ribolova naših ribičev in s tem tudi eksistence vsega prebivalstva in vse ribarske industrije. Prosimo nujno intervencijo, da se preprečijo nezahvalni incidenti in odklanjamo vsako odgovornost. — Če bo imela brzojavka uspeh, je le malo verjetno, vsaj kradejo Italijani naše ribe samo iz prijateljstva do nas.

— Bolgarska vlada je javila kontrolni komisiji, da je izvršila sklep veleposlaniške konference in razpustila vseh 10.000, po atentatu v cerkvi sv. Nedelje, mobiliziranih vojakov. Dobro bi bilo, da bi delala kontrolna komisija čast svojemu imenu in tudi pregledala, če je Cankova vlada v resnici demobilizacijo izvršila.

— Cankova vlada bo skoraj dosegla rekord v obojanju. Sicer je v tem oziru vzhod nad vse agilen in ga je težko dohiteti — toda krvavi vladi Cankova se bo najbrže le posrečilo, da bo posekala in Kemala in afganskega šaha. Na Turškem se namreč ravno sedaj kurdske vstaje zelo pridno obojejo in afganski šah pa je dal kar naenkrat postreliti 60 aretiranih njegovih nasprotnikov. Zato pa se prične v kratkem na Bolgarskem proces proti skoraj 500 »udeležencem« atentata v cerkvi sv. Nedelje in od teh ima biti po merodajnem mnenju državnega pravdnika obošenih 63. Začetkom prihodnjega tedna pričakujejo, da bodo obošeni Perceplijev, Leže in Nikolova, ker je bila sodba prvih dveh potrjena, človekoljubkinja Nikolova pa je odklonila sploh vsako prošnjo za pomilostitev.

— Madžarski škandal. Odkritja Beniczky-ja napravljajo vedno večji učinek. V dogodke je posegel sam Horthy in zahteval, da mora biti takoj zaprte vse tiskarne, v katerih bi se tiskali listi z odkritji Beniczky-ja. Dalje je Horthy dosegel, da se v parlamentu o stvari ni smelo govoriti. Zato je nastal v parlamentu velikanski hrup. Poslanci leve so kričali: Zakaj ne aretirate morilcev? Ko je zatrjeval minister Vlas, da se bo to zgodilo, kakor hitro bodo morilci znani, je zadonel s socialno demokratiškimi klopji: Morilec se imenuje Štefan Soltes in sedi v vojnem ministertvu. Vihar se je tu povzpelo do viška. Minister Vlas (duhovnik) je nato izjavil, da bodo morilci na vsak način kaznovani, ne pušči pa, da bi se v debato vmešavalo ime državnega upravitelja. Vlada večina je sprejela to izjavo z viharimi eljen klici, dočim je opozicija ugovarjala. — Vendar pa stvar ne bo tako navadno končala. Bivši notranji minister Vincenc Nagy namerava predlagati, da se izvoli 21 članski parlamentarni odbor, ki ima vso zadevo preiskati. Predsednik odbora naj bi bil grof Aponyi. Odbor bi moral preiskati, če odgovarjajo izjave vojaških oblasti resnici ali ne. Dalje bi odbor zaslišal kot prič Beniczky-ja, ministrskega predsednika Bethlena, grofa Andrássy-ja, Osztenburga in druge osebe, ki bi mogle podati pozitivne izpovedbe. Na podlagi teh izpovedb bi se takoj pristopilo h kaznovanju krivcev in v slučaju potrebe bi se podvzeli proti Horthy-ju tudi potrebni državnopravni koraki. Madžarski legitimisti se pripravljajo torej na temeljit obračun nad onimi, ki so preprečili Karlov puč.

Prosveta.

GLEDALIŠKA PREDSTAVA V MESTNEM DOMU.

... »Kar pride meni v roko se razprši v nič.«

Ivan Mrak: »Obločnica, ki se rojeva.«

(II. voz, tretja vaza.)

»Svobodni gledališki umetniki, kakor se naziva trojica Ivan Mrak, Marja Gorčeva in Beno Reš, so priredili v četrtek, dne 4. junija v Mestnem domu svojo prvo prireditev. Kljub neugodnemu času za take prireditve se je Mrakova »Obločnica« rojevala (!) pri nabito polni dvorani senzacij željnih ljubljancov. Vsebinsko drama ni nič kaj posebno nova, mestoma spominja celo na Tučičevo »Golgotoc«. Tudi naslov sam »Obločnica, ki se rojeva« nam sedaj, ko poznamo Podbevškove bombe, katerih cena je pa že padla od 50 na 80 Din, in razne »Fenomen« majmuna, »Kopanje barbarogenija«, »Palesteena fokstroit«, »Pljuvanje v višino« itd., itd. ni tako nov, razen če ga motrimo iz slovnikega stališča. Vprizoritev je bila umetniško ponesrečena, a je kljub temu nadomestovala ljubljancem manjši kabaret. Kljub stodvajsetim vajam v ritmiki glasu in dinamiki (?) geste ni mogel g. režiser V. A. Ivan Mrak svojih dveh vozlov razvozlati in ustvariti vsaj povprečne zaokroženosti. Sicer pa: družba Mrak & Comp. je zadostila svoji želji po umetniškem udeleževanju in izpovedala to, kar jo je težilo. Naša publika pa se je skušala čim bolj vestno ravnati po opombi na lepaku, da se vrši dejanje v balkanskem mestu.

Ferdo Delak.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠKA V LJUBLJANI.

Drama:

Začetek ob 20. uri zvečer.

6. junija (sobota): Pohujšanje v dolini Sentflorjanski. Red A.

7. junija (nedelja): Na sv. Tri kralje ali Kar hočete. Produkcija gojencev dramatične šole.

8. junija (ponedeljek): Pohujšanje v dolini Sentflorjanski. Red D.

9. junija (torek): Zaprtlo.

10. junija (sreda): Narodni poslanec. Red E.

Opera:

Začetek ob pol 20. uri zvečer.

6. junija (sobota): Bagdaski brivec. Red E.

7. junija (nedelja): Boheme. Ljudska predstava pri znižanih cenah. Izven.

8. junija (ponedeljek): Zaprtlo.

9. junija (torek): Pikova dama. Red C.

10. junija (sreda): Bagdaski brivec. Red D.

Nedelja v Narodnem gledališču v Ljubljani. V operi se poje kot ljudska predstava Puccinijeva opera »Boheme« pri znižanih cenah. Glavne vloge pojo: Rozumova, Thalerjeva, Banovec, Cvejič in Zathay. V drami pa vprizore gojenci dramatične šole Škarpespejrovo komedijo »Na sv. Tri kralje ali Kar hočete«. Obe predstavi sta izven in pri znižanih cenah.

UDRUZENJE JUGOSLOVENSkih NARODNIH ZETNICARJEV

ima v nedeljo dne 7. t. m. svoj redni letni občni zbor v veliki dvorani Mestnega doma v Ljubljani. Začetek ob 8. uri zjutraj. Pokrajinski odbor s tem javno vabi vse svoje člane, da se tega občnega zbora, če jim čas dopušča, v čim večjem številu udeležijo.

P. O. UJNZ, Ljubljana.

Internacionala duha.

(Od našega pariškega poročevalca.)

V tih Rue de Chevreuse, čisto blizu boulevarda slikarjev Montparnasse, so zborovali tri dni duševni zastopniki vseh narodov sveta. Bolj intimne hiše si ne moremo misliti. Starofrancoska solidnost, tiha distingviranost, pristranost udovoljivosti lastnice — Amerikanke — najizrazitejšje kosmopolitstvo v najboljšem pomenu besede. »PEN«-klubi so nastali v Angliji pod iniciativo Johna Galsworthyja. Njihov prvotni namen je bil, ustvaritev tesne zveze med tujimi pisatelji, ki potujejo po Angliji in duševnimi reprezentanti angleškega naroda. Misel je hitro napredovala, in že po treh letih je eksistiralo v Franciji 22 Pen-klubov, organiziranih po angleškem vzorcu. Vsaka politika je principijelno izključena. Posameznim zvezam pripadajo pesniki in pisatelji najraznovrstnejših smeri, tako na primer v Franciji Henri Barbusse, Romain Rolland, André Gide, Giraudoux, grofica de Noailles, Francis Carpe, Paul Morand, Jules Romains, Georges Duhamel, Mac Orlan. Pri tem se varuje internacionalnost splošnih udruženj kar najstrožje: Vsi člani raznih klubov tvorijo eno samo duševno družino in vsak član pripada ipso jure tudi vsakemu drugemu klubu. Ne dela se niti najmanjša razlika med Angležem, Rusom, Nemcem ali Braziljancem. Vsi so enako reprezentanti velikega človeškega duha, kateremu služijo vsak na svoj poseben način s svojim posebnim literarnim delovanjem. V pariškem »Pen-klubu« so bili sprejeti na primer tekom enega leta: Nemka Fritz von Unruh in Rainer Maria Rilke, Italijan Pirandello, Španec Unamuno in Ramon Gomez de la Serna, Anglež Zangwill, Norvežan Johann Bojer, Rusi Aleksander Kuprin, Ivan Bumin, Konstantin Balmont, Remisov, Kestov in »duševni ataše« pri sovjetskem poslanstvu v Rue de Grenelle Arossev.

Za Londonom in New Yorkom je bil določen Pariz kot tretji kraj kongresa. Posvetovanja so bila posebno važna, ker je šlo za to, da se določi kot mesto četrtega kongresa Berlin. V imenu nemške delegacije je govoril Karl Federn. Popreje je bilo par burnih debat. Nekaj delegatov — ki so pripadali vsi »malim literaturam« — je naglašalo: V naših deželah imamo javno mnenje, ki se protivi temu, da bi šli v Berlin. Mi duševni reprezentanti nimamo nikakih osebnih predsodkov; toda tudi umetnik mora upoštevati gotova čustva mase in ne sme izgubiti nikdar zveze z ljudstvom. Tedaj pa se je zgodilo nekaj krasnega: Nemčiji sami ni bilo treba intervenirati. Te uloge ni prevzel nihče drugi, kakor Francija. Že na predvečer je vsakdo občutil, da je bil teren tako ugoden, kakor le moreče. Kratki globoko prisrčni nagovor Heinricha Manna je izzval prave ovacije. Ko je prišla potem tekom posvetovanj do besede opozicija, ki jo je vodil Belgijec Vilmette, se je dvignil Crémieux v imenu francoske zveze. »Ako eksistirajo resne tendence v gotovih krogih, tedaj je naša dolžnost — dolžnost duševnih voditeljev — da nastopimo zoper tendence, ne pa, da jim služimo za oprode. Francija izjavlja, da je za to, da se vrši prihodnji kongres v Berlinu.« Trenutek je imel naravnost simboličen pomen. V imenu Italijanov je izjavil Prezzolini, da umakne kandidaturu Rima pred kandidaturu Berlina. Prišlo je do glasovanja: Za ali proti Berlinu. Niti ena roka se ni dvignila proti. Z globokim spoštovanjem in ginjenostjo se je zahvalil v imenu Nemčije Karl Federn. Nato so se začele pod njegovim predsedstvom debate.

Tu moremo rekapitulirati samo glavne rezultate. Glede vprašanja prevodov se je obžalovalo vsestransko, da ostane toliko mojstevskih del ostalim narodom nepoznanih. Literatura vsakega naroda je jako bogata na mojstevskih delih preteklosti, kakor tudi sedanjosti, ki v inozemstvu niso znana, ali so pa k večjemu prav nepopolno znana. Na drugi strani se prevajajo neprenehoma romani in komedije, ki jih je oceniti kot pravo literarno govno. Ne glede na velikanske vrednote, ki se poizgube na ta način, rezultira iz tega napačno poznanje tuje literature, ki gre lahko do popolnoma napačne sodbe, ne samo pri masi, marveč tudi pri učenih raziskovalcih. Nujno je torej potrebno, da se izbere in prevede potom mednarodne kolaboracije

kritikov, umetnikov samih in založnikov iz vsake literature to, kar je najboljšje. Na velike težkoče naletimo samo na kupčjskem polju. Marsikatero delo, ki je velike umetniške vrednosti ter se v lastni deželi prav dobro razpešča, izgubi v prevodu vsako vrednost. Vsekako so temu dostikrat krivi prelagatelji, o katerih se slišijo prav zabavne stvari. Prevod najslavnejšega Dostojevskega dela sta oskrbela neki Rus in neki Francoz. Čez leta se je izkazalo, da ni razumel eden nobene besede francoski, drugi nobene besede ruski. Louis Forest je delal nedavno v »Figaru« ginljivo reklamo zase, češ, da se čuti bolj kot vsakdo drugi, sposobnega, da prevede Goethejevega Fausta na francosko; zakaj on obvlada nemščino, česar večina njegovih neštevilnih predhodnikov o sebi ni mogla trditi. Spričo takih monstruoznosti, ki konstituira na vsak način duševen zločin, se je enoglasno sklenilo, da naj sestavijo literarna udruženja v vsaki deželi listo dobrih prevajalcev, ki se ima predložiti izdajateljem. Prav tako se naproša vsak »Pen-klub«, da napravi seznam vseh umotvorov preteklosti in sedanjosti, ki so dovolj dragoceni, da se jih prevede na druge jezike. Ta seznam se pošlje udruženjem vseh dežel z listo izdajateljev vred, ki se zanimajo za prevode.

Najvažnejša posvetovanja so se vršila tretji dan. Ni šlo za ničesar manj važnega, kakor za vspostavitev »Najvišjega mednarodnega odbora«, ki bo sestavljen iz zastopnikov vseh literatur ter naj bo nekak »svetovni parlament« pesnikov in pisateljev. Misel je silno dalekosežna. Zato je važno, da podamo glavne osnovne črte tega grandioznega projekta. Veliko vprašanje je bilo predvsem: Kdo ima pravico poslati »poslanca« v ta visoki zbor? Predsednik je predlagal formulo: En zastopnik za vsako literaturo. Takoj smo se nahačali pred problemom: »Kaj je razumeti pod literaturo?« Ali imajo Švicarji, Avstrijci, Belgijci, Flamci, južni Amerikanci in severni Amerikanci lastno literaturo? Ako diferenciramo še bolj: »Ali bi ne bili upravičeni tudi različni dialekti istega jezika zahtevati zase posebno eksistenco? Salomonska sodba, ki jo je izrekla avstrijsko-švicarsko-belgijsko-južnoamerikanska specialna komisija, je silno interesantna. Ta sodba daje nemškemu jezikovnemu ozemlju pravico do treh zastopnikov: Enega za Nemčijo, enega za Avstrijo in enega za Švico. Španija dobi štiri: Za Španijo, za Katalonijo, za Mehiko in za južno Ameriko. Portugalska dobi dva: Portugal in Brazilija. Angleško jezikovno ozemlje dobi takisto dva: Anglija z domoniji in Zedinjene države. Pri tem je treba omeniti, da se je polagala važnost na sledečo principijelno ugotovitev: Z razdelitvijo nemškega jezikovnega ozemlja na tri dele ni rečeno, da morajo eksistirati v nemški literaturi trije različni narodni »značaji«; gre samo za pravico, ki se je morejo po svobodni volji poslužiti ali ne in ki pomeni koncem koncev pomembno okrepitev nemške literature v mednarodnem sožitju.

V imenu avstrijskih delegatov je prečital Zifferer daljši dnevni red, ki je zahteval v glavnih točkah, da se dvigne duševna lastnina v pravnem oziru popolnoma na isti nivo, na katerem se nahaja materialna lastnina. Ta veleinteresantni predlog je vsled svoje drznosti zbor nekoliko frapiral. Po kratkem posvetovanju sta predlagala predsednika Jules Romains in Galsworthy, da se ga ne vpošteva, ker presega delokrog, ki si ga je stvil »Pen-klub«, in tako je odločil tudi kongres pri glasovanju.

Celokupnega delovanja mednarodnih pisateljskih zvez in pomena pariškega kongresa ni mogoče oceniti krajše in pravilnejše, kakor ni to storil Heinrich Mann v pogovoru z Vašim korespondentom: Te zveze tvorijo že danes močno vez solidarnosti med narodi in njihovim najvišjim duševnim delovanjem, ki bo pripomoglo z najkrajšim potom do splošnega sporazuma in miru med narodi. Kar se tiče specialno Nemčije, je priznana tu prvič, mnogo preje kakor v politiki in v gospodarstvu, princip absolutne enakopravnosti z drugimi velikimi narodi in to ne samo indirektno, temveč — »expressis verbis«.

Berlinsko pismo.

Začetkom junija.

Spomlad v Berlinu! Čudno se to sliši in marsikdo bo neverjetno zmajal z glavo in vprašal: »Ali se sploh občuti sredi tega mraja, hiš in cestnega tlaka izprememba letnega časa, da se je zbudila zunaj narava k novemu življenju.« Temu moram pač povedati, da ni tako silno hudo, kakor si marsikdo predstavlja vlemesto. Seveda, najhujše je v Berlin C, v starem delu pravega Berlina, v katerem so ceste še brez sistema in so tudi nasadi bolj redko nasejani. Tam pač občutijo prebivalci vso neprijetnost toplega letnega časa. Tam je res morje hiš in k sreči tudi razmeroma malo stalnih prebivalcev, ker so v centru po večini sami uradi in pisarne, banke in podjetja. Čim bolj pa pridemo proti periferiji, tem modernejše in lepše je mesto. Višek udobnosti in higijeniznega stanovanja za uradnika in sploh človeka, ki hoče živeti v nekoliko komforjem ne najdemo samo v ekskluzivnem Grunewald, ampak na zapadu Berlina sploh. Po inflaciji so nastali novi mestni deli v smeri proti Spandau in v par letih bo na tleh, kjer danes komaj životari borovec, stala nova kolonija stanovanjskih hiš sredi prajaznega zelenja.

Ni samo stanovanjska beda, ki sili ljudi, da stanujejo oddaljeni po več kilometrov od urada, tudi ne vedno višje najemnine, tem-

več prostovoljno se umikajo vsi sloji na periferijo mest, da uživajo vsaj v onih prostih urah po službi še kaj svežega zraka. To je pojav, ki ga vidimo v vseh velemestih sveta, mogoče pa še posebno izrazito tu, ker ima mesto skoroda neomejen prostor, da se razširi na vse strani. Predmestni vlaki vozijo do prilično 20 km od B. radialno na vse strani. To dejstvo pomeni največ, še več kot to, da mesteca Spandau, ki šteje približno 90 tisoč ljudi, oficijelno ni več, ampak je postalo del Berlina. K Spandau spada tudi Siemensstadt, oni lepi in vzorno urejeni kompleks tovarov in upravnih uradov Siemens-koncerna. Te dni mi je povedal neki gospod, ki pač ni udeležen pri teh stvareh, tole zanimivo zgodbo: »Bilo je še pred vojno. Siemens obrati so postajali vedno večji in so rabili prostora za svoje razširjenje. Mesto Charlottenburg, sponosni »Geheimratviertel« je odbilo vse ponudbe teh podjetij. Kako bi pač mogli dovoliti ošabni mestni očetje, da se jim zgradi pred vrati mesta tak kompleks tovarov. In ko so na ozemlju sosednega Spandau zgradili tovarne, in Charlottenburg dopustil, da bi zgradila tovarna na lastne stroške ceste. Pa gospodje od industrije so bili pametni. Lepega dne so povabili cesarja, da si ogleda obrate. In visoki gospod se je vozil po slabi, izvoženi poti, seveda je odskakoval 5 m visoko in se primerno jezil nad

slabo cesto. In vpraša: »Čigava je ta pot?« Odgovor: »Charlottenburg!«

Cesar se je ob povratku seveda zelo nemilostno izrazil o Charlottenburških mestnih očetih. Tega seveda niso prenašali in Siemensstadt je dobil lepo, tlakovano cesto v Charlottenburg.

Danes seveda ni več cesarja in tudi Charlottenburg ni več »Geheimratviertel«, ampak izrazit del bogatega sveta, po večini židov.

Gledališka sezona se bliža proti koncu. Nekatera gledališča so za to sezono že celo zaprla svoja vrata. In tudi lepi dnevi ne privabijo ljudi ravno v gledališče. Pred 14 dnevi je gostoval na državni operi italijanski tenor Gigli od Metropolitan Opera House New York. Pel je v Tosci, Boheme, Rigoletto in še v nekaterih operah. Za vsak večer je dobil 8000 mark, približno 120.000 Din. Škoda, da ni tudi drugi človek deležen takega blagoslova glasu in polnega žepa. V Volksoperi so peli italijanski pevci, pa se kritika ni baš laskavo izrazila o ansamblu.

V zadnjem času se je tudi nemška filmska industrija zelo dvignila. Nekaj sodbe o tem si je že storila ljublj. publika sama z Nibelungi, ki pa v B. niso našli pravega priznanja. Emil Jannings v »Poslednjem možu«, usoda hotelskega potirja je v New Yorku sijajno uspel. Tudi že sicer nekoliko stari film »Blagajna vel. vojvode«, pa tip srčkanega veseliga filma, je našel v Nemčiji dosti priznanja. Žal, da niso povedali, da je bila večina filma posneta ob našem Primorju in v Splitu. Film, ki je vzbudil po Nemčiji mnogo pozornosti, deloma priznanja, deloma ogor-

čenja je »Wege zur Kraft und Schönheit«. Gotovo so tudi čitatelji tega članka že kaj o tem čitali v berl. časnikih. S stališča politično in finančno neudelenega pa moram povedati, da bi nekatere precej »gole« scene prav lahko izpustili, ker niti bistveno, niti v drugih ozirih ne spadajo v takomenovani »kulturni svet«. Istotako je pohod nacionalistične omladine ob koncu nepotreben, že zato, ker neprijetno dirne gledalce drugih političnih strank. — Zanimala bo mogoče vest, da so posnetki za film »Valčekov čar« (Walzertraum) po oni sloviti opereti skoraj dokončani in bomo kaj kmalu imeli premijero z grofico Esterhazy v naslovni uloži.

Ker smo že ravno pri »Valčkovem čaru« še par besed o godbi in glasbenem življenju. Je pri nas v Sloveniji neka struja, ki se obrača proti oni sladkosti in »mehkužnosti« dunajske operetne in plesne glasbe. Kakor vsaka stvar, ima tudi ta nekaj resnice na sebi. Vprašam pa le one, ki so bili v pretečni sezoni v B. v kaki moderni opereti ali reviji: »Ali je to sploh še godba, ali ne, in če je, ali sploh more primerjati kak tulleč in ropotajoči jazz z dunajskim salonskim orkestrom? V uverturi za »Netopirja« leži skrite glasbe za najmanj 5 modernih »operet« in saksofon tudi ni rešitev, ki bi nas nesla preko te muzikalne dekadence. In najbolj dokaz, da svet uvidi malovednost večine naše lažje moderne glasbe je to, da so na drž. operi pred par dnevi proslavili v prvovrstni zasedbi 350. predstavo »Netopirja«. Zato pa pravim: Srečna Slovenija, ki še ne pozna prave jazz-band godbe in tuljenja saksofonov.

Radiofonija.

VI.

Razvoj v Jugoslaviji. — Moje izkušnje z aparati.

V »Radiohändler« čitam članek o velikem razvoju radiofonije v Jugoslaviji v najbližji bodočnosti. Vlada je naročila šest pošiljalnih postaj na račun reparacij, troje pri znani svetovni tovarni »Telefunken« (baje za Podgorico, Novisad in Skopje na 20, 10 in 5 kw. energije), troje pa pri tovarni Lorenz za Ljubljano, Zagreb in Split na 10, 2 in 2 kw. Na kakšne dolžine valov bodo te postaje, omenjeni časopis ne ve še nič povedati, — pač pa ve, da bodo vsi pošiljalci sposobni za telegrafijo in telefonijo.

Doslej ima Jugoslavija menda le dva pošiljalca: enega v Beogradu, drugega v Sarajevu, ki pa služita le za oficijelne programe in poročevalsko službo. Tako pravi omenjeni list. Točnejših vesti nisem nikjer dobil. Citat sem tudi, da »Compagnie Francaise pour la Telegraphie fil« je postavila v Rakovici pri Beogradu postajo na 50 kw. in 2700 m dolžine valov; stala da je 3 milijone mark!!

Dalje sem čital, da je vaša vlada jako olajšala nabavo sprejemnih aparatov; dovoljenja smejo dajati odslej poštna ravateljstva in ne več edino ministristvo. Le takse so menda previsoke in so razvoju radiofonije kvarne! To so vsekakor vesela poročila, ki pričajo, da se obetajo dobri časi razvoju radiofonije v Jugoslaviji. Iz mojih dopisov so čitatelji videli, kako zmogoslaven pohod po vsem svetu ima ta velikanška iznajdba, kako ona danes služi ne le zabavi, marveč tudi pouku, znanstvu, raziskovanju, službi praktičnim potrebam in trpečemu človestvu (slepem, gluho-nemim itd.). In tudi Jugoslavija hoče v polni meri stopiti v krog kulturnega sveta ter razširiti radiofonijo po celi državi!

Ker se obetajo v Jugoslaviji radiofoniji boljši časi, treba opozoriti na dobre in slabe izkušnje, ki so jih doživele drge države, posebno v sosedščini, da se odvrne marsikaka škoda in tudi razvoj radiofonije škodljiva razočaranja. Saj n. pr. še ni tako dolgo, ko sem čital v ljubljanskem dnevniku, da so odšli poslušalci od poskušnje vsi razočarani in da so dejali, da vse vkup ni vredno slabega gramofona.

Povedal sem že v nekem dopisu, kako se je te nove iznajdbe polastila spekulativna podjetnost povsod, kjer je narastlo zanimanje prebivalstva. Ne samo tovarne elektrotehniške stroke, marveč nešteto mehanikov vseh vrst je pričelo izdelovati radio-aparate. Kakor gobe po dežju so rasle — »tovarnec«, ki so s kričavo reklamo vsiljevale svoje »najboljše aparate«. — Prodajalen aparatov in vseh potrebščin pa je bilo n. pr. na Dunaju v par mesecih čez 1800. — Smešno je bilo gledati izložbe vseh možnih trgovin (knjižarne, papirnice, konfekcije, trgovine za hišne potrebščine, za pohištvo itd.), ki so prodajale tudi radio-aparate. Danes jih je nekaj sto manj, toda škoda, ki jo je napravila taka divja gonja za odjemalci, je ogromna. Marsikomu so zagrenili veselje, ker je dobil za drag denar šumarsko skrpucalo, da je razbil aparat in poslal vso radiofonijo k vragu.

Pred takimi slabimi »kušnjami« je treba svariti in dobro delo stori vsakdo, ki pripomore, da mnogi naši rojaki ne bodo nasamrjeni vsled brezvestne reklame in vsiljivosti. — Jaz hočem pričeti s svarili in dobrimi nasveti iz — svoje lastne izkušnje.

Predno si kupiš ali sam sestaviš aparat, prouči stvar samo, da boš vedel, kaj je radio, na kakšnih fizikalnih principih sloni, kako se vse vrši, kakšni aparati vse so že v prometu in kako treba ravnati z njimi. Literatura je danes že silno bogata, posebno nemška, našim ljudem najbolj pristopna. — Dalje drži se navodila: ne prenašaj se, ne kupuj mačka v žaklju. Preglej, preizkusi, pouči se pri znančih in prijateljih, ki imajo že lastne skušnje. Čemu naj bi se napake ponavljale! Poleg občutne denarne škode se obvaruje mnogo jeze in nevestnost! — Moje skušnje so te-le: — Intenzivno sem se začel zanimati za radio po jesenskem vzorčnem sejmu. Ogledal sem si v Rotundi vse aparate, nabral sem si nešteto prospektov in poukov. Letos v marcu je

bila razstava ogromna; zopet kolosalen napredek! — Ogledal sem si nešteto izložb prodajalcev avstrijskih in vseh inozemskih izdelkov. — Vsi večji dunajski listi imajo svoje radio-salone, kjer moremo poslušati vse radio-prireditve z najrazličnejšimi aparati. Časa imam dovolj in v obilni meri sem izkoristil tudi te prilike. V listih so za radio posebne rubrike, ki sem jih čital; a stalno čitam tedensko revijo »Radio-Welt«, v kateri mnogo sodeluje en naš inženir, Hrvat J. Slišković, ki je za radio tehniški konzulent in na Dunaju priznan strokovnjak. — Po vseh teh virih, skušnjah in poizkušnjah sem prišel do sklepa, da naglica ni prida in sem si najprej omislil v salonu »Neue Fr. Presse« detektorski aparat dunajske tovarne Broadcasting; toda kristal sem si vzel vulkan in idealit. Aparat je po obliki najlepši, kar jih eksistuje. Zdaj ima tudi Broadcasting sam izboren kristal. O tem več o priliki.

Ali radiobastler ni nikjer zadovoljen; čedalje hoče več in več. In tako sem hotel preiti od detektorskega aparata na aparat višje potence, na cevskati aparat, in sicer sem se odločil za trocevskati aparat, ki mora zadostiti vsem mojim željam na tem polju. — Kaj sem storil?

Nisem si nabavil v celoti nobenega aparata — d ene same trrdke, marveč sem ga skombinoval od treh strani, od treh različnih tovarov, in sicer:

1. Aparat sam sem izbral Broadcasting RR₃ (tovarna v okraju V., Bräuhausegasse 6). To je najelegantnejša oblika, kar sem jih videl; šatulja iz mahagoni, plošča iz črno polirane trdega gumija.

2. K aparatu sem pa vzel troje cevki in anodno baterijo široko znane tovarne za žarnice itd. Kremenezky, Wien XX., Dresdnerstr. 55. Na to kombinacijo sem prišel po čitanju knjig znanega strokovnega pisatelja Art. Zeemanna, ki opisuje dobroto raznih izdelkov in v eni svojih knjig (Wie baue ich mir eine kleine Sendestation) pravi, da je uporabil za pošiljalca Kremenezkega cevke za »sprejemanje«. — Tudi naš inženir g. Slišković je te cevke strokovno preizkusil in napisal o njih v »Radio-Welt« obširno oceno. Torej najboljšje priporočilo, ki mi je prišlo še o pravem času v roke. Hvaležen sem slučaju, da sem za svoj Broadcasting dobil cevke in anodno baterijo Kremenezkega.

3. Za delovanje cevki, ki so pač le posebne vrste žarnice, potrebujes akumulator, ki ga kupi. po svoji želji. Nisem šel k prekupecu, marveč naravnost v prvo tovarno za akumulatorje sploh: Akkumulatorenfabrik Ingenieur Robert Feilendorf, Wien VII., Bernardgasse 5. — Tovarna mi je znana še iz tistih časov, ko sem v svojem znanem podjetju sam imel lastno razsvetljavo iz akumulatorjev. Troški za akumulatorje so stalni, zato treba pozornosti! Slab izdelek se hitro obrabi, pokvari in polnitev je lahko draga. — Napravil sem dobro kupčijo, kajti Feilendorferjev akumulator mi izorno služi.

Tako torej imam kompletan aparat od treh strani sestavljen! — Ne morem biti dovolj hvaležen usodi, da sem bil pri sestavljanju tako previden. — Previdnost priporočam tudi tebi, dragi čitatelj, ako se kdaj odločiš, da si nabaviš radio-aparat. O svojih skušnjah o priliki kaj več!

A. G.

KONCERT GLASBENE MATICE.

Glasbena Matica v Ljubljani je v četrtek zvečer ponovila Cesar Franckove »Blagre« kot cerkveni koncert v Franciškanski cerkvi. Veliko lepo glasbeno delo je ostavilo v tem miljeju mogočnejši, veličastnejši vtis kot v koncertni dvorani. Odlikovali so se solisti (g. Betetto, Zathay, Banovec, Lovsetova in Vohinčeva), vzorno je pel pevski zbor Glasbene Matice, dobro se je držal orkester muzike dravske divizije, dasi je bil mestoma premasiven, premočen. Koncert je pohvalno vodil g. prof. Srečko Kumar. Cerkev je bila skoro polna v glasbene lepote »Blagrov« zaverovanih poslušalcev in upamo, da bo Glasbena Matica poleg lepega moralnega uspeha obeh koncertov lahko z dohodkom prireditve v cerkvi vsaj krila ogromne stroške.

Dnevne vesti.

ZAKAJ NE GRE?

V »Politiki« piše Ibis:

»Železniška direkcija je blizu Niša zgradila moderno postajo Popovac, ki bi imela služiti ranžiranju vseh tovornih vlakov, ker se v Nišu vsled majhne postaje in povečanega prometa ni moglo več delati. Za to postajo je bilo potrošenih preko 27 milijonov dinarjev in ko je bila gotova, tedaj je komisija našla, da je nerentabilna in je zato sklenila, da jo popolnoma zapre.

Ali bo za teh 27 milijonov dinarjev kdo odgovarjal? se vprašuje Ibis.

Naše mnenje je, da ne bo, kakor ne bo nihče odgovarjal za škandalozno gradnjo prekmurske železnice in za razne druge, skozi okno vržene milijone.

Apel finančnega ministra za varčevanje je zgrešil pravi naslov.

— **Kmetijska družba na obrambi dolenskih svinjerejcev.** Včeraj je imel glavni odbor Kmetijske družbe sejo, na kateri je bilo sklenjeno, da se takoj brzojavno urgira pomoč za prizadete svinjerejce. Kmetijska družba odločno zahteva, da se nadoknadi pravsa škoda. Obenem zahteva najstrožjo preiskavo in eksperimentalno kazneni krivce. Na seji navzoči zastopnik velikega župana je izjavil, da je pooblaščen izjaviti, da bo država nadoknadila vso škodo. K temu pripominjamo še to, da se nikakor ne sme zgoditi, da bi vsled povrnitve škode dolenskim svinjerejem bil zmanjšan tudi le en kredit za Slovenijo ali da bi se vsota, ki jo dobe dolenski svinjereji, štela med denar, ki ga daje država Sloveniji. Zaradi nemarnosti državnega serološkega zavoda v Križevcih ne sme biti Slovenija niti najmanjše oškodovana.

— **Kmetovalci, pa tudi drugi, zapomnite si to!** Vsled nemarnosti državnega zavoda je zadela dolenske kmetovalce največja nesreča in nujna potreba je bila, da priskočijo vsi slovenski listi v obrambo pravic prizadetih svinjerejcev. »Slovenski Narod« ni o tej stvari črnil niti besede. Njegovi gospodarji so mu pač prepovedali, da bi nastopil v obrambo ljudstva. Zapomnite si to, kmetovalci, in pridno naročajte list, ki vas v sili ne pozna!

— **Invalidske podpore.** Ministrstvo socialne politike je odredilo, da se razdeli invalidnim in poljedelskim organizacijam različno poljedelsko in obrtno orodje. Poleg tega se nakaže 250 invalidom denarna pomoč od 200 do 1000 dinarjev.

— **Iz poštne službe.** Imenovani so pri ravnanju pošt in brzojava v Ljubljani za tajnike II. kat. uradniki: Gregor Bartol, Ivan Hafner, Anton Pezdič, Anton Dic, Josip Petrič, Anton Wolf, Janko Sirk, Rado Jeglič, Matija Svetlič, Ivan Rozman, Josip Kos, Franc Semrov, Ivan Kosovine, Ivan Blancia, Pavel Glatzner, Matija Rötthl in Fran Matjan; iz 3. v 2. skupino so pomaknjeni tajniki II. kat.: Ivan Korun, Vinko Janežič, Anton Kogoj in Fran Jurman. V višjo skupino so pomaknjeni uradniki: Anton Perko, Anton Čuček, Josip Kurent, Valentin Koman, Jakob Segula, Lucijan Kovačič, Karl Ceh, Fran Zore, Ivan Pevec, Janko Cigelj-Aljež, Anton Vovč, Fran Saleker, Fran Pirc, Anton Prajnik, Matko Klavor, Fran Mežek, Leopold Markelj, Anton Kalokira, Robert Oljčič, Janko Tavzes, Ivan Zupanc, Martin Mlakar in Ivan Konte; v Mariboru so imenovani za šefa sekcije Ivan Bračko, v višjo skupino so prišli: Ljudevit Fajgelj, Fran Zmašek, Anton Hrovat, Anton Majer, Ludvik Vodopivec, Fran Zupančič, Karl Kumar, Matija Kumar, Henrik Šiška, Jernej Vidmar, Vojteh Koser, Stefan Bolé, Hubert Jurkovič, Blaž Ukušič in Peter Maroh; pri pošti v Celju pa: Anton Boc, Andrej Anžlovar, Jernej Vengust in Karl Mlakar; v Brezicah Albin Liechtenegger v Kočevju; Anton Vujič v Kranju; Ivan Cof v Novem mestu; Fran Lapajne v Ptuj in Anton Smodič v Zidanem mostu.

— **Promocije.** Dne 9. junija t. l. ob 12. uri dopoldne bodo v zbornični dvorani tukajšnje univerze promovirani za doktorje pravne vede gospodje: Stojan Bajič iz Postojne, Hinko Lučovnik, Gornir Tomineš iz Ljubljane in Srečko Grmovč iz Pištjanja.

— **Skupen izlet v Pariz na razstavo dekorativnih umetnosti** priredi potovalna pisarna »Verac«, dr. z. o. z., Aleksandrova cesta 8, koncem junija ali začetkom julija s posebnim vlakom preko Beljaka, Innsbrucka in Basela z znižanimi voznimi cenami. Za prenočišča, prehrano in voditelja je preskrbljeno. Celokupni stroški se bodo določili pozneje. Prijave za izlet sprejema in nadaljnje informacije daje potovalna pisarna v Ljubljani, Aleksandrova cesta 8. Pismenim vprašanjem je priložiti 5 Din (tudi v znakmah) za odgovor.

— **V zraku usmrčen od električnega toka.** Skrivnostna nevarnost, ki grozi letalcu, je zahtevala svojo prvo žrtev: Ob priliki poizvedovalnega poleta na aerodromu v Andoveru je bil ubit na zagoneten način angleški letalski oficir F. Lowry, ki je manipuliral na aparatu za brezžično brzojavljanje. Med vožnjo je začutil pilot čuden duh, kakor po gorečem gumiju. Ko se je ozrl, je opazil v ozadju letala dim. V tem trenutku se je zgrudil Lowry na tla, kakor da je zadela kap. Pilot je nato nemudoma pristal. Zdravnik je ugotovil na raznih mestih telesa ponesrečenca ožgano kožo. Po izjavi izvedenca se ni nahajalo na aeroplanu ničesar, kar bi bilo moglo ubiti Lowryja z električnim tokom. Mogoče je samo to, da je prišel ponesrečenec v stik s kakim električnim tokom v zraku.

— **»Diskretna pomoč«.** Beograjska policija je aretovala te dni Madžarko Rozalijo Czerny, ki je zakrivila smrt več beograjskih žen. Bavila se je že dolgo časa z odpravo ploda. Ker ni imela potrebnega znanja je prišlo do več nesreč, ki so ostale prikriti, dokler ni te dni umrla vsled njenih manipulacij so-

proga špediterja Ljubica Jovanović. Rozalija Czerny je madžarska begunka, ki je prišla po prevaru s svojim možem v Beograd. Spočetka je živela jako bedno, pozneje pa vedno boljše, zadnje čase pa naravnost luksurično. Nikdo ni vedel, odkod jemlje sredstva. Sedaj, ko ji preiskavajo oblasti jetra in obisti, so prišli na to, da je njen mož najbrže identičen s Czernijem, ki je bil pod Belo Krunom na Madžarskem šef teroristične akcije. Momentano je možakar muzikant v nekem nočnem lokalu.

— **Samoovadba po 65 letih.** Pariški policijski prefekt je prejel te dni samoovadbo, kakršne še ni dobil zlepa kak tak dostojanstvenik. John Winchall, rojen Francoz, ki ima danes 85 let, mu je pisal, da je pretepel leta 1860. — torej pred 65 leti, ko je bil star še mlad — svojega konkurenta v ljubezni tako, da je poškodbam v par dneh podlegel. Zato je pobegnil Winchall v Ameriko. Sedaj pa bi rad preživel večer svojega življenja v svoji domovini. Policijski prefekt mu je odgovoril, da se lahko vrne brez skrbi v Francijo.

— **14 učenk utonilo s svojim učiteljem.** Te dni se je zgodila v Kozjemcih na Poljskem strašna nesreča. Tamkajšnja dekliška šola je napravila pod vodstvom svojega učitelja izlet. Da pa si okrajša pot in si privoščiti veselje vožnje po vodi, se je dal učitelj od svojih učenk zapeljati, da se je peljal z njimi preko bajerja. Ko je bil čoln sredi bajerja, je zagledala ena izmed deklic, da je prišla v čoln voda. Deklica je pričela kričati, daš se ni bilo nobene nevarnosti. Nastala je panika, čoln se je prevrnil in vseh 14 deklic z učiteljem vred se je potopilo.

— **Klijent ustrelil advokata.** Bojič je izgubil proces zoper Kuneka ter mu je moral odstopiti poldrugo klatro zemljo. Bil je, da si težkega srca, k temu pripravljen. Toda odvetnik je zahteval 1500 Din pravnih stroškov, dočim mu je ponujal Bojič samo 1000 dinarjev. Dolgo časa sta se prepirala. Na kratko je Bojič prebledel, njegovo čelo se je nagubalo in dejal je: Dobro, vprašati moram svojega sina za svet. Šel je k svojemu vozu na katerem je imel kot star divji lovec vedno puško skrito. Njegov sin je videl kretinjo svojega očeta, zato je zaklical: »Pazite, streljal bo!« Komisija se je razpršila v smrtnem strahu. V istem trenutku se je zgrudil Kuneč, zadet od krogle mrtev na zemljo. Bojič je tekel nato naravnost za advokatom. Advokat, ki je nekoliko šepal, ni mogel uiti Bojiču ter je prosil besnega možakarja, ko ga je isti dohitel, naj mu priznase življenje. Hoče mu odpuščati ves dolg. To ni mogoče! Radi tebe sem ustrelil Švaba in tebe naj bi ne usmrtil? Nemogoče! In na distanco šestih korakov je oddal na advokata strel, ki ga je ubil na mestu. Nato se je vrnil Bojič mirno domov, se lepo obiril, umil ter hotel iti na žandarmerijo. Med tem pa je bila žandarmerija že obveščena, prišla je in aretovala ga je.

— **Očeta in mačeho umorili in zakopali.** V selu Crnjilovo so razkrili pred par dnevi strašen zločin, ki je bil izvršen že pred letom dni. Trije bratje so umorili na strašen način očeta in mačeho, ki jim je odtujila očeta ter prinesla v hišo preprij. Bogati vdovec Petar Kršanovič, ki je imel tri sine: Savo, Vojo in Rajo, se je zatelebal na stara leta v deklico Trifuno Štikavac, ki je bila sicer mlada in lepa, toda na slabem glasu. Kljub vsem prošnjam svojih sinov jo je oče Petar, od ljubezni zaslepljen, poročil. Trifuna je bila za pravljiva in lahka stvarica. Znala je metati denar skozi okno, svojega starikevega možička pa je imela tako »pod copato«, da ji ni mogel odbiti nobene zahteve. In tako je prišla v hišo nesreča. Stari je zapravlil s svojo mlado ženo že vse prihranke. Zena pa je hotela nadaljevati veselo in razsipno življenje. Zato ga je nagovarjala, naj proda posestvo. Stari se je sprijaznil s to mislijo ter jo je hotel realizirati. To je bilo pa sinovom preveč in sklenili so, da spravijo očeta in mačeho z rokami. Po izvršenem umoru so lanskega leta so vdrli do zob oboroženi v spalnico. Vojo je pobil očeta s krepelcem na tla, Sava pa ga je usmrtil s par revolverjskimi strelji popolnoma. Rajo je zadavil med tem mačeho z rokami. Po izvršenem umoru so zakopali bratje trupla na polju ter posejali prostor s pšenico, tako da so zabrisali vsako sled. Zločin bi bil ostal taje, da ni bil Sava tako nepreviden, da je zaupal skrivnost svojemu bratranecu Luki Kršanoviču. Brat Raja, ki ni vedel ničesar o tem, se je spri te dni z Luko Kršanovičem ter ga nekoliko premikastil. Da se maščuje, je ovadil Kršanoviča zločin policiji v Bjeljni, ki je našla na označenem mestu trupla ter morilce aretovala. Fantje priznavajo svoje dejanje v celem obsegu.

— **Perverznež umoril šestletnega otroka.** Te dni se je pripetil v Rimu zopet strašen slučaj umora otroka. Po okoliščinah spominja na umore Bianche Carlieri in Rossine Pelli, ki so bile, kakor smo svoječasnno poročali, žrteve umora iz pohotnosti. Šestletno deklico Elzo Baridi so poslali zvečer njeni starši k vodnjaku po vodo. Ko je minilo četrto ure in deklice še vedno ni bilo nazaj, je začelo starše skrbeti in oče jo je šel iskat. Kljub vsemu povpraševanju ni mogel najti v sosesčini nobenega sledu o svojem otroku. Končno pa je našel pri vodnjaku razbiti vrč. Policija je začela nemudoma iskati izginulega otroka, in že naslednjega dne je našla v bližini Tibere truplo deklice, ki je bilo agnosceirano od nesrečnega očeta kot njegova hčerka Elza. Preiskava trupla je dognala, da je bila deklica spolno zlorabljena in nato umorjena. Toda o morilcu ni bilo nobenega sledu. Notranji minister Federzoni je razpisal premijo 50.000 lir na izsleditev morilca. Mestni magistrat Rim je položil na krsto otroka venec s travki in municijami.

— **Ženske jurišale vojašnico.** Iz Newyorka je prišlo te dni sledeče poročilo: Dvesto vojaških policistov ni bilo v stanu odvrniti na-

pad množice žensk, ki je jurišala včeraj popoldne 165. pešpolka. To se je zgodilo ob priliki parade, prirejane na čast irskega generala Eduffya. Nemiri so se povečali, ko so začele ženske obmetavati generala z gnjilimi jajci in zmerjati z »izdajalcem«. Dvajset žensk je bilo vrženih iz poslopja na cesto.

— **»Zakon na poskušnjo...«** Te dni je prišla na sarajevsko policijo starejša dama v spremstvu mlade elegantne deklice — svoje hčerke. Dama je povedala, da ima z vsemi svojimi hčerkami veliko nesrečo. Tudi ta, najmlajša je začela nemoralno živeti. Od policijskega uradnika vprašana, je povedala deklica, da se je seznanila pred par tedni z elegantnim mladim gospodom. Možakar ji je obljubil, da jo poroči, toda samo pod pogojem, da živi z njim 14 dni — »zakonu na

poskušnjo«. Ona je privolila v to. Toda po preteku 10 dni jo je njen mož nenadoma zapustil, nakar se je vrnila k materi. Deklica so, kakor je na policiji naveda, zdravniško preiskali. Izkazalo se je, da je bila inficirana. Prepeljali so jo v bolnišnico, mladega moža pa so utaknili v luknjo.

— **»Ljubljanski Sokol«** sporoča vsem bratom in sestram, da se vrši v soboto 6. t. m. ob pol 9. zvečer v društveni čitalnici v Narodnem domu predavanje o »otvoritvi Tyrševega doma v Pragi«. Zdravo! — Odbor.

— **Pogreša se.** Dne 3. t. m. je pobegnil od doma dijak 6. razl. III. realne gimn. Alojzij Kocmur, sin bivšega ravnatelja Okrožnega urada za zavarovanje delavcev. Domneva se, da jo je mahnil v Italijo, ker ima v Nabrežini sorodnike.

Ljubljanska porota.

ZAVRATNI UMOR JANEZA KREKA.

Služaj sam je dobro znan, ker se je obravnaval pred ljubljansko poroto že v jesenskem zasedanju leta 1921. Takrat je bila obsojena žena pokojnega Kreka Marijana, ki je naročila možev umor, na smrt na vešalih, ki pa se je s pomilostitvijo izpremenila v 20-letno težko ječo. Današnji obtoženec pa je pobegnil v inozemstvo in zato se je vršila obravna proti njemu včeraj in sicer ves dan.

Umor

je bil izvršen takole:

Fran Alič, rojen l. 1903 v Ločnici, samski hlapec, pristojen v Medvedo, zadnje bivališče v Italiji je obtožen, da je

1. dne 27. marca 1921 na potu iz Govejeka proti Trnoutu ustrelil iz zasede posestnika Janeza Kreka s strelom iz vojaške puške v hrbet tako, da je vsled tega nastopila v petih minutah smrt. K dejanju ga je nagovorila in najela umorjenčeva žena Marijana Krek.

2. Da je v drugi polovici marca 1921 poveril v Klečah Tereziji Polesnikovi en zlat prstan, vreden 150 dinarjev in eno srebrno uro, vredno 250 Din, ki mu jih je Podlesnikova zaupala, da jih odnese v Ljubljano uranju v popravilo.

Janez Krek se je kot 52-letni vdovec oženil z Marijano Dolenc, bajtarjevo hčerko, staro takrat šele 20 let, močno, polno in lepo dekle, s katero se pa že takoj po poroki nista razumela. Ona pravi, da je bil zanj pregrd in prestar, preveč kosmat (ker je nosil gosto veliko brado) in presiten. Raje se je ogledovala za drugimi, mlajšimi možimi in se pečala z njimi. Posebno dobro se je razumela s pokojnikovim sinom Lovrencem in z obtoženim Aličem. V hiši je vladal večer preprij, tudi ušla je parkrat z doma, on pa je vedno šel za njo in jo vabil nazaj. Vrnila se je, vendar se razmere niso popolnoma nič izboljšale. Pred poroko je bila ona navadna dekla, toda Krek jo je kljub temu poročil in celo v ženitovanjskem pismu prepisal posestvo na njo. Krekova je pričela premišljevat, kako bi se moža iznebila in končno je sklenila napraviti konec moževemu življenju s strupom.

Alič je služil tisti čas pri nekem posestniku v Dolskem kot hlapec. K njemu je poslala Krekova dvakrat po strup, ki ga ji je on tudi poslal. Ona ga je strela pri kosilu svojemu možu v juho. Vendar strup ni ustregel svojemu namenu, ker je Kreku postalo le slabo, je bljuval in nato zopet okrevaj.

Nato je Krekova potem Katarine Aleksejevičeve, Aličeve sestre, ki je bila pred poroto pred štirimi leti soobtožena in krivde oproščena, poslala Aliču pismo, v katerem ga nagovarja, naj ustrelji njenega moža, za kar mu je obljubila nagrado 10.000 kron. Katarina Aleksejevičeva je pismo izročila svojemu bratu. Za to uslugo ji je obljubila dati Krekova vse, kar bi si pozelela, če pa tega ne stori, ji odpoveduje prijateljstvo. Alič se ni mogel odločiti za zločin, in ga je morala Krekova še parkrat nagovarjati, dokler ni končno pristal. Ves veliki teden je iskal priliko, dobiti Kreka na samem in ga umoriti.

Na Čveto nedeljo je prišel h Krekovim na dom po pokojnikovo puško. Doma sta bili Krekovi hčerki Katra in Milka, ki mu je pa nista pustili vzeti. Krekova mu je že poprej naročila, če bi bila skrinja, kjer se je puška stalno nahajala, zaklenjena, naj jo kar vlopi. Ker ni mogel tega storiti, je odšel.

Pri svojem gospodarju v Dolskem je vzel dopust za nekaj dni, ga nato kar sam podaljšal do Velike noči in se skrivaj pred ljudmi ter iskal prilike, da bi umoril Kreka. Čakal ga je en dan na Medenskem hribu nad St. Vidom, na veliko sredo pa v Škofovih smrekah pri Ločnici. Krek pa je bil obakrat v družbi z nekim Jurjevim Pepetom. Radi tega je pisala Katarina Aleksejevičeva Krekovi, da se bratu ni posrečilo izvršiti krvavega dejanja.

Krekova je bila zadnji večer z možem izredno prijazna, povabila ga je s seboj v hosto ter ga tam sprejela v hinavski objem. Alič pa ni hotel pri tej priliki ustreliti moža v njenem objemu, zato je ona skovala načrt za umor na drugi dan, ko bodo šli na vse zgodaj k vstajenju in bi naj Alič tedaj ustrelil njenega moža, ki bo gnil pred njimi konja naprej. Alič naj ga po počaka na poti. To je napisala v pismu, ki ga je poslala po Aleksejevičevi Aliču. Alič je izjavil svoji sestri, ko mu je prinesla pismo, da že vse ve. Bilo je to na Veliko soboto in je ta dan dala Krekova Aliču še pihte.

Usodno jutro.

to je na Veliko noč so odšli Krek z ženo ter hčerama Katro in Milko še v popolni temi od doma k vstajenju. Krek je vodil konja nekaj korakov pred ženskami, ki so zaostajale, ker je tako namenoma hotela žena Krekova.

Krekova je poslala jutraj četrto litra sladkega žganja Aliču, ki je vsega spil, nato pa odšel s puško počakat Kreka na mesto, ki mu ga je označila Krekova. Ta kraj imenujejo domačini »Na vrtih«.

Krek je hotel sicer po drugi, krajši poti,

vendar se je pokoril ženini volji, ki je dejala, da je ta pot veliko svetlejša in lepša od one druge. Ko je prišel Krek na ono usodno mesto, se je naenkrat v grmovju ob poti posvetilo, jeknil je oster pok in Krek se je zgrudil smrtno zadet na tla, kjer je, po izpovedi hčerke Katre, čez četrto ure izdihnil.

Franc Alič dejanje prizna.

vendar se zagovarja s tem, da sta ga Krekova in njegova sestra z žganjem upijavili, da je bil ves zmeden in sta le oni vsega krivi, ker sta ga k temu zapeljali.

Krekove preje ni poznal, spoznal jo je šele ob njeni poroki leta 1920. Ljubavnega razmerja z njo ni imel. Več kot 14 dni ga je nagovarjala v družbi njegove sestre k zločinu. Ustrelil ga je s svojo puško, ki jo je našel po prevaru med starim železjem nekoč v Škofji Loki. Na puško se sploh ne spozna in mu je pokazala njegova sestra, kako se sproži. Shranjeno jo je imel dotlej pod domačim podom. Glede strupa, ki ga je poslal na zahtevo Krekovi, pravi, da je bila sol. Ves Veliki teden je prebil skrit v očetovi kamri. Par dni preje mu je dejala sestra, naj gre v Luče, (last prve žene Krekove), da bo prišla tja Marijana Krekova in mu bo nekaj povedala. Okrog polne sta se sestala in ga je ona zelo silila, naj se že vendar enkrat odloči ter ustrelji Kreka. Greha, da ne bo imel, ker prevzame vse ona sama nase, česar ji pa ni verjel in ji tudi obljubil ni nič gotovega. Ločila sta se brez sklepa. Laž je, kar je trdila sestra in drugi ljudje, da sta se s Krekovo imela rada.

V nedeljo jutraj, ko je bila še popolnoma tema, mu je prinesla sestra pol litra sladkega žganja, po katerega zavživil je postal močno pijan. Na vprašanje, če se ni nič bal, da je v steklenici med pijačo pomešan strup, odgovarja, da se tega ni bal. Nato mu je sestra podala še nabito puško in mu pokazala, kako se sproži.

(Njegova sestra Katarina Aleksejevičeva je ob priliki lanske povodnji v škofjeloških hribovih utonila z obema otrokoma vred. Tudi hišo je neurje razdejalo.)

Prostora ni dosti in natančno izbiral. Odrezal je 11 smrekovih vej ter si z njimi napravil čisto po vojaško zasedo in izvrstno kritje. Ko je počilo, je zbežal. Šele okrog polne se je zbudil pod neko skalo, odkoder je odšel domov radi ljudi, ki so pohajali tam okoli, šele zvečer. Kaj je storil, mu je povedala sestra drugi dan. Zanima, da bi bil čaka Kreka že med tednom v Škofovih smrekah in na Medenskem hribu. Obljubljenih 10 tisoč kron od Krekove kasneje ni zahteval in je ostal doma še tri dni.

Nato je odšel čez mejo v Italijo, kjer je bival štiri leta deloma v Gorici in Idriji, deloma drugod ter delal in živel pod napacnim imenom. Med tem časom je prišel večkrat domov, da bi se prijavil oblastem, česar mu pa sestra ni pustila. Vedno ga je pregovarjala, da se vrni nazaj v Italijo. Ko se je zopet hotel javiti, so ga orožniki aretirali in je zaprt že od novembra lanskega leta.

Glede ure in prstana pravi, da mu jih je Polesnikova podarila, da pa so mu orožniki, vojaki ali financarji uro in nekaj denarja na meji vzeli, prstan pa da je izgubil. Oboje je milil Polesnikovi ob naključju vrniti, česar pa do tedaj ni mogel storiti, ker se je nahajal v Italiji. Ne zdi se mu prav, da je bila sestra, ki je bila vsega kriva, pred poroto oproščena.

Nato prične predsednik z dokazovanjem. Prečita orožniško ovadbo, ki pove med drugim, da je bil Krek umorjen kakih 300 korakov od ceste v hosti iz bližine 2 metrov. Krogla je vstopila na hrbtu in izstopila na desnih prsih kake 4 cm od bradavice. Sledi obdukcijsko poročilo in skica kraja zločina. Prečita se pismo, ki ga je pisal pokojni Krek svoji ženi in iz katerega je razvidno, kako silno jo je Krek ljubil. Očita ji, zakaj ne živi kot poštena žena in se vlačijo z drugimi možskimi ter tako dela sebi in njemu sramoto. Vprašuje jo, zakaj mu ona želi le slabo in smrt, on pa je tako dober z njo.

Radi ženinaga razuzdanega življenja je tako obupal, da je hotel prodati posestvo, ter je tozadevno že inseriral v listih. Kako rad je imel ženo, je razvidno tudi iz tega, da si je dal, ker ji ni tako bradat ugajal, že prvi mesec po poroki odrezati svojo polno, veliko brado.

Zaslišali so pričo Krekovo hčer Katro, omoženo Bradeška, ki med drugim izpove, da je mačeha na Velikonočni ponedeljek, torej dan po umoru moža, vse popoldne navijala gramofon, pela in plesala. Svojemu možu je vedno nagajala in ga sramotila. Nekoč je v gostilni prosila nekoga za revolver, da bi ustrelila moža. Pri tem je rekla: »Kaj pa bi, če sem par let zaprta, bom pa vsaj potem čisto prost.« Drugič je zopet nagovarjala nekoga drugega, naj ustrelji njenega moža in mu ponuja zato 5000 kron, ta pa tega ni naznanil, ker je bil mnenja, da to ni resno mišljeno.

Terezija Polesnikova pravi, da je uro in prstan dala Aliču, da ju nese v popravilo. Ljubavnega razmerja med njima ni bilo. Po-

kliča Boga na pričo, da mu ure in prstana ni podarila.

Nato pripeljejo v dvorano Marijano Krek, ki se veselo smeje. Obležena v kaznijsko obleko. Na prvi pogled napravi na človeka vtis idiota.

Predsednik stavi nanjo nekaj vprašanj, na katera ravnodušno odgovarja. S Krekom se je slabo razumela, že takoj prvo poročno noč sta se prepirala. Kregel se je, da ga ne mara in je bil vobče zelo ljubosumen. Kar govore ljudje, da sem imela opraviti z njegovim sinom, je prosta izmišljotina in laž. Zganja Aliču nisem dala, ker ga takrat nisimo nič imeli doma, sladkega pa sploh nikoli ne.

Alič je zelo na slabem glasu, je znan delomirnež, med vojno je verižil in je parkrat predkaznovan.

Ob 14 prekine predsednik obravnavo, ki se nadaljuje zopet ob 15. uri.

Porotnikom se stavijo štiri vprašanja in sicer:

1. Prvo glavno, če je Fran Alič kriv, da je dne 27. marca 1921 s tem, da je na potu iz zasede ustrelil v hrbet zavrtno in po naročilu Janeza Kreka ravnal tako, da je nastopila Krekova smrt.

2. Drugo glavno, ali je Alič poneveril uro in prstan Tereziji Polesnikovi.

3. Dodatno, če se prvo glavno vprašanje potrdi, če je izvršil dejanje v popolni pijanosti, da se dejanja ni zavedal in

4. eventualno, če je namenoma sam zakril v 3. vprašanju omenjeno pijanost.

Državni pravdnik v svojem govoru opiše

domače razmere in predživiljenje pri Krekovi. Izključuje, da bi bil Alič storil zločin v pijanosti, ker vse okoliščine govore proti temu, kot na primer: sigurne strel v temi, krasno napravljena in prikrita zaseda itd. Njegova sestra je pred poroto odšla zaslužen kazni, vendar jo je kasneje doletela kazen usode in je utonila v divjem neurju.

Zagovornik si na vse mogoče načine prizadeva, da bi zločin kar najbolj mogoče omilil in skuša naslikati obtoženca kot človeka, nekoliko omejenega, ki je živel popolnoma pod vplivom svoje močne in lepe sestre, ki jo je imel silno rad in ji je v vsaki stvari ustregel. Glede ure in prstana pravi, da je Polesnikova Aliču oboje prostovoljno posodila, ker je ravnal odhajal domov, da se bo na vasi postavil.

Sledi obširen predsednikov resume porotnikom, nakar se ti podajo v posvetovalnico, iz katere se kmalu vrnejo in prečita njihov prvomestnik sledeči odgovor:

Prvo glavno in drugo glavno vprašanje enoglasno da, tretje dodatno enoglasno ne, četrto eventualno odpade.

Sodba.

Fran Alič se obsodi radi zgoraj navedenih zločinov na 15 let težke ječe, poostrene vsako leto na Veliko nedeljo s postom, temnico in trdim ležiščem. Preiskovalni zapor se ne vrstejo v kazni. Zagovornik se bo bržkone pritožil radi previsoke kazni.

Senatu predseduje dr. Kaiser, votanta sod. nadv. Vidic in sodnik dr. Kravina, državni pravdnik dr. Mastnjak in zagovornik dr. Fran.

Glas iz občinstva.

Kaj pravi k temu finančna oblast in mestni magistrat? — Po novem stanovanjskem zakonu prizadeti najemniki, dovoljujejo si opozoriti, da nekateri hišni poselniki zahtevajo plačilo občinskih doklad, na podlagi nove — 24 kratne povišane najemnine, kar nikakor ni dopustno. Upravičeni so zahtevati od najemnikov le povrnitev istega zneska, katerega hišni lastnik v resnici mestnemu magistratu plačuje na dokladah in kateri jim je za davčno leto 1925-1926 že predpisan, — in prav nič več. Ker se godi vsled tega najemnikom občutna krivica, pred katero jih je potrebno pravočasno obvarovati — prosimo prizadete oblasti, da nemudoma poučijo hišne lastnike, katere doklade so upravičeni zaračunati najemnikom, ker vendar ne gre, da bi bili najemniki, kateri so brez izjeme vsled visoke podražitve najemnine gotovo dovolj prizadeti, vrh tega še pri plačevanju doklad, katere neopravičeno računajo, — po krivici oškodovani.

Gospodarstvo.

PERONOSPORA NA TRTI.

Kakor je bilo pričakovati, se je 1. napad peronospora že pojavil. Podpisani je sam našel v šolskem vinogradu. Sedaj velja hitro škropiti v drugi, po cvetju pa v tretji. Obakrat pridenimo 100—250 gr sulikola in škropimo tudi po grozdu. — B. Skalicky.

LJUBLJANSKA BORZA,

dne 5. junija 1925.

Vrednote: 2 in pol odst. drž. renta za vojno škodo den. 197, 7 odst. invest. pos. iz l. 1921 blago 62, Celjska posojilnica d. d. den. 200, blago 205, Ljubljanska kreditna banka denar 225, blago 265, Merkantilna banka den. 100, blago 100, zaklj. 100, Prva hrvatska štedionica denar 800, blago 808, Kreditni zavod denar 185, blago 195, Strojne tovarne in livarne blago 134, Trboveljska premogokopna družba denar 360, blago 370, Združene papirnice denar 100, blago 114, Stavbe d. d. denar 265, blago 280, 4 in pol odst. kom. zad. dež. banke den. 20, 4 in pol odst. zast. l. dež. banke denar 20.

Blago: Deske paralelne, monte, 20, 25, 30, 40 mm, 18 cm šir., 4 m dolž., fco. nakladalna post. denar 600, blago 680, smrekovi hlodi od 25 cm prem. naprej, fco. naklad. post. denar 260, cerovi krliji od 25 cm prem., od 2 m dolž., fco. naklad. post., 5 vag. denar 18, blago 18, zaključki 18, čreslo, suho, v ovojih, fco. naklad. post. blago 42, povprševanje po smrekovih in jelovih hlodih, ko stanje v droh in po paralelnih rezanih deskah. Ponudbe v lirah, tendenca slaba. Pšenica Rosafé, par. Postojna trans. blago 465, pšenica, avstralska, par. Postojna trans. bl. 460, pšenica, slavonska, pariteta Ruma, doba va avgust, prodajalčev izbor 100% kasa blago 320; otrobi pšenični, fco. Ljubljana, juta vreče, blago 200, oves, makedonski, par. Ljubljana blago 355.

BORZE.

— Zagreb, 5. junija. Devize: Curih 11.60—11.70, Praga 177—179.40, Pariz 292.50—297.50, Newyork 59.57—60.37, London 289.75 do 292.75, Trst 287.50 do 240.50, Berlin 14.225—14.375, Dunaj 0.0840—0.0852. — Valute: dolar 58.70—59.50.

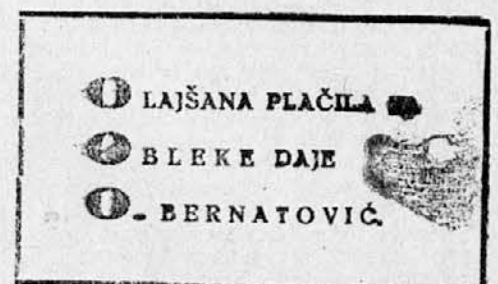
— Curih, 5. junija. Borza: Beograd 8.55—8.60, Pariz 25.10—25.15, London 25.075—25.095, Newyork 515.70—516.20, Milan 20.47—20.55, Praga 15.275—15.325, Dunaj 0.00726—0.00728.

Za Rdeči križ!

Povojno materialistično razpoloženje je potisnilo v ozadje razumevanje za velika socialna in socialno-higijenska vprašanja. In ravno povojna doba bi najbolj potrebovala najskrbnejšega udeleževanja vseh slojev. To delo bi ne smelo biti prepuščeno le peščici idealnih in požrtvovalnih poideincev, velika večina pa da bi stala ob strani, kakor da bi jo bilo sram imeti srce in razum za bedne in uboge. Nič manj od drugih problemov niso važni tudi socialni problemi; mirovne pogodbe so akcentirale dolžnost socialno-političnega udeleževanja. To dolžnost nekatere države v popolni meri razumevajo in izvršujejo. Pri nas globokega pojmovanja te dolžnosti še ni in se moramo boriti z običajnimi začetnimi težkočami. Toda te težkoče moramo z železno in vztrajno energijo prelomiti, da stopimo v krog kulturnih držav. Zunanjo obliko in organizacijsko sredstvo našega socialnega dela nam nudi društvo Rdečega križa. Ta mednarodna ustanova je najčistejša internacionalna sila, ki ne pozna državnih meja in narodov, pozna samo človeka, pomoči in podpore potrebnega. V tej lastnosti more vršiti važno vlogo tudi v prizadevanju pomiriti medsebojne spore in ustvariti med narodi trajen mir. Zveza Rdečih križev pri zvezi narodov je važen faktor za ohranitev svetovnega mira. To dejstvo daje Rdečemu križu poseben pomen, ki bi ga nikakor ne smeli omalovaževati.

Toda nič manj važen ni pomen in namen Rdečega križa iz stališča naših notranjih socialnih potreb. Rdeči križ ni več ono, kar je bil pred vojno: militaristična in aristokratska ustanova, ki je člane zbirala po njih krvi in socialno visoki poziciji, niti pa je bil vstop onemogočen. Rdeči križ hoče in mora danes postati najpogostejša socialna organizacija, ki naj združuje v sebi vse naše socialno in karikativno delo. Postati mora najčistejša in najbolj razširjena ljudska ustanova, ki bo imela točen pregled o vseh socialnih in socialno-zdravstvenih potrebah vseh slojev našega naroda.

Do danes se ni posrečilo razviti organizacijo Rdečega križa. Poskusi so se razbili ob

precejšnji brezbriznosti naše javnosti. V tem oziru kaže Srbija veliko več pojmovanja in naloge Rdečega križa. Zadnja glavna skupščina v Beogradu 26. apr. t. l. je pravila spremeniila v smeri večje avtonomije krajevnih in oblastnih odborov zlasti v finančnem pogledu, tako da bo finančna moč pokrajinskih odborov Rdečega križa le v korist pokrajia in okrajev. Morda so bila sedanja pravila delen vzrok, da ni bilo zadostnega zanimanja za Rdeči križ. Ta vzrok pa je danes odpadel. Zato nujno prosimo, zlasti naše zdravniške, podeželske župane, učiteljsvo, uradništvo, kulturna društva, sploh vse fizične in juridične osebe, da v svojih krajih ustanove krajevne odbore Rdečega križa in s tem omogočijo, da bo Slovenija v tej važni socialni organizaciji v naši državi prednjačila. Posvetimo svoje organizatorno zmocnost tudi namenu Rdečega križa!

Književnost.

TRGOVSKA KORESPONDENCA.

Spisala profesorja Albert in Franjo Sič. Založilo Trgovsko društvo »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani. V. 8° 462 strani. Cena vez. Din 80.—, po pošti priporočeno Din 6.— več. Ravno kar izšla knjiga je sestavljena na podlagi praktičnih izkušenj in obsega vse stvarno, ki spada v okvir trg. korespondence in bančnega dopisovanja. V metodičnem osiru znači delo znamenit napredek dosežanih domačih in tujih knjig te vrste: vsi trgovski slučajji se namreč vršijo pri isti firmi, tako, da se more učenec ali uslužbenec seznaniti v istem kontorju z dopisi vseh vrst, ki jih piše ob raznih prilikah svojim trg. prijateljem in bankam ter z vsemi odgovori, ki jih sprejme od njih. Pregledno ter po najnovejših običajih in predpisih so sestavljeni oddelki o uporabi telegrafa, pošte, poštno-hranilnega (prej čekovnega) urada, o spediciji, carini in prekmorskih dobavah. Seznan rečenice omogoča porabo raznovrstnih oblik v dopisovanju; bogata zbirka nalog bo predvsem dobrodošla šolam, stvarno kazalo pa nas obvešča o predmetu, ki nas slučajno v knjigi zanima. Posebno skrb sta avtorja posvetila stilistični strani, da je delo tudi v tem oziru na višku. Naša hvaležnost pa velja tudi poštvalnemu trgovskemu društvu »Merkur«, ki je obsežno knjigo s nemalimi stroški založilo zgolj s namenom, da odpomore občutni potrebi naših trgovskih šol in da poda vsem zainteresentom te stroke sanesljivega svetovaleca. Bodi torej temeljito in uspešno delo najtopleje priporočeno!

To in ono.

PIRANHE, STRAH AMACONSKEGA VELJATOKA.

Poleg krokodilov živi v Amaconskem vektoku majhna riba, ne večja od našega karpca. To je silno nevarna riba, pred katero sem se dostikrat tresel. Imenuje se piranha in živi samo v Amazonasu. Ima svetlikajoče luske, ki izpreminjajo na soncu barvo in zlate v rdečo in obratno. Glava je čokata in spominja na majhnega bulldoga. Pogled je potuhnen in zahrbtn. Zobje so ostrji, kakor britve. Piranhe napadajo pogumno vse, kar se izpostavi njihovi ropateljnosti in krvoločnosti. V dolgih periodah dežja jim je lahko uteči, zakaj na velikanskih površinah povodnji ne nastopajo v množicah, temveč posamezno ali pa razdeljene na majhne gručice. Poleti pa so, stisnjene v kanalih pod površino vode prežeči strah in groza. Napadajo živino, ki pride, da bi se okrepčala s hladno vodo. Največje ribe podležejo v boju s temi gručami smrti. Celo sicer nedotakljivi krokodil izgubi dostikrat v svoji mladosti kremplje in rep, ako zaide v njihovo družbo. Pri domačinih, ki so se drznili v svoji neupretnosti stopiti par korakov predaleč v vodo, ne da bi jo popreje pregledali, sem opazil čisto strašne rane, dostikrat sem videl, da so jim manjkali prsti na nogah ali rokah.

Potek je vedno isti. Najpreje navali nekaj piranh na žrtev. Z ostrimi zobmi ji trgajo z bliskovito naglico kose mesa s telesa. Kri privabi stotine, tisoče teh pošasti na kraj nesreče. Videl sem take prizore pijanosti krvi več kakor enkrat, toda vselej se me je polastila groza ob misli, da me loči od orgije malih bestij samo tenka stena čolna. Nepremišljen stresljaj, čoln se nagne in — vsaka obramba je izključena, nobena zvijača nam ne pomaga, da bi dosegli samo meter oddaljen breg. V malo minutah je končano vse.

Na povratku z lova smo drsli po samotni gladini. Globok mir je vladal krog in krog. Iz grmičevja ob bregu se je razširjal omamljiv vonj. Bele in biserne sive čaplje so krožile mirno proti tonečemu solncu, in nič ni spominjalo na medsebojni boj med živimi bitji, ki se kaže vedno znova v bujnim nastajanju in umiranju. V temni površini vode se zreali gozd. »Piranhe!«, zakliče rjavokožni veslač in kaže v globlino. Privezali smo ustreljenega divjega prešička na drog ter potisnili mrtvo žival v reko. Čez par sekund je vzvalovala voda v majhnih valovih. Čez eno minuto je zašumelo vsenaokrog. Piranhe so bile tu! Stotine živali so se borile za plen. V par sekundah so požrle kožo, cela tolpa malih živalic je bila že v kadavru ter

Pri kralju krojačev Poiretu.

Od našega pariškega poročevalca.

Avenue Viktor Emanuel III., na vogalu Champs Elysées stanuje kralj vseh krojačev. Napis je kratek: Paul Poiret. To zadostuje. Na obeh straneh razkošnega vhoda so luksuzni saloni. Mehke preproge, v barvenem tonu, niansirane, dragocene vaze, mramor in kipci. Ničesar ni tu, kar bi spominjalo na modo in »chiffons«. Misli bi, da si prišel na distinguirano razstavo umetnosti. Današnja moda hoče biti neskončno mnogo več, kakor vse njene prednice: Izraz življenja v umetniški obliki. Tega ni razumel nihče bolje, kakor kralj Poiret. Vem: Danes ga ne smatrajo v hipermodernih krogih več »à la page«! Na njegove kreacije gledajo ti krogi že a priori z zaničljivim prizadevanjem. Nekdo se je povzpel celo tako daleč, da ga je označil kot reakcionarnega na polju mode — ker je poslal ob priliki razstave za umetno obrt na Seino tri razkošne ladije: »Amour«, »Débies« in »Orgues«. Menil je, da hoče Poiret pridobiti nazaj svoje prejšnje vodstvo na polju oblačilne umetnosti stem, da se imenuje sam kapitenom flote. Toda, to je vse zlobno obrekovanje, kakor je v Parizu uzuelno, in drugega nič. Navajam te čenče samo zato, da pokažem, kako legendarna je že postala Poiretova figura, ki sili prijatelje in neprijatelje do tega, da zavzamejo svoje stališče zanj ali proti njemu.

Čuti se ritem centrale, ki diktira v precejšnjem obsegu izpreminjajoče se zakone lepote. Človeku se zdi faktično, da se nahaja v kraljevski palači. Samo, da nadomešča lakaje in komornike mannequini in ljubke Midinete, ki iščejo, navidezno brez reda in cilja, kar imajo iskati ter si šepetajo smehljaje tajnosti v ušesa. Ampak eno ime se čuje vedno in vedno: Poiret. Če je kralj, potem renonsira vsaj na nepristopnost. Od prve »première main« do zadnje nastavljenke ima vsako osebo stike s »patronom«. Demokratični princip je izveden tu do zadnjih konsekvenc. Kralj mode hoče biti knez po milosti svojih midinet.

Izza velikanske pisalne mize, na kateri leže cele gore časopisov, vzorcev in modnih žurnalov, gledajo modre oči iz bradatega obraza, ki se zdi, da je izklesan iz mramorja. V kometnem fotelju sredi biroja leži v distinguirani nonšalantni pozi mlada dama, oblečena v plesni kostim. Krog in krog so nagro-

mađeni od stropa tisoči in tisoči vzorcev blaga: Brokat od srebra in zlata, najfinejši barzun in dragocena svila. Vse, kar je le mogoče videti elegantnega v poletni sezoni v Deauvillu in Biaritzu, na Lidu in v Ostendu, v Meranu in Long Islandu, vse to se nahaja tu nakopičeno takorekō kot embrijo. Obiskovalci iz vseh krajev sveta prihajajo in odhajajo. Poiret govori jako malo. Poleg njega stoji njegov prvi krojač s par sto novih vzorcev blaga. Od časa do časa položi nov sveženj na pisalno mizo za kup časopisov. Med razgovorom igrajo od časa do časa njegovi prsti med dragocenim blagom. Gotovo malo znamenje pove, da je izbral gotovo blago. Tako se odloča usoda sveta — sveta mode — med pogovorom o grand prixi...

In ta mož naj nam govori o prihodnjem stilu obleke. Opozori nas samo na protislovje: »Jaz sem mož dejanj, un »Homme d'action«. Moja vloga je: vstvarjati. Nisem prijatelj besed. Toda dobro je vkljub temu, ako izpregovorimo par besed — ker je kreacija gotova. Želel bi, da ocenite Vi moje delo. Samo eno vam lahko povem: Letošnja poletna moda bo vesela, živahna, sveža. Vesele barve in nepričakovani efekti.

Gospod Poiret ne zine niti besedice več. Njegov krojač mu poda par sto novih vzorcev blaga, in gospod Poiret izpregovori zopet: burbaroni, sivi toni letos ne pridejo v poštev. Pa tudi karirani niso v posebni milosti. Prednost imajo gotove, popolnoma nove barve, ki izražajo, ne da bi bile kričeve in vsiljive — rafinirano veselje do življenja: Cela skala rdečih barv, volinski toni, prav posebno pa nežen mauve. Potem, ko se je izražalo v zadnjih poletjih po dolgem vojnem žalovanju veselje do življenja v precej navadni obleki, se uveljavi v tej sezoni ves rafinement tega novega veselja do življenja. Paul Poiret izbira in izbira, brez najmanjšega oklevanja, cel svet barv, od katerih trdi psihologija, da upliva tako, kakor ne kmalu kaj drugega na razpoloženje, ustvarjanje in mišljenje mase...

Mannequini in midinete švigajo mimo nas. Skrivnostno si šepetajo na ušesa. Aristokracija iz vseh vrst delov sveta prihaja in odhaja, medtem, ko narašča zunaj vrsta luksuznih voz, — ki jo straži par policistov, — bolj in bolj.

Esperanto — bodoči svetovni jezik?

Ako bodo narodi sploh pristali na enoten mednarodni jezik, tedaj ne bodo sprejeli katerikoli, ampak bodo gledali v prvi vrsti na njega kakovost, da ne bo le sposoben izraziti vseh misli, ampak da bo tudi lahek za priučenje in izgovarjavo. Zalbog, da n. pr. esperanto ni kvalificiran postati medn. obzilo, ker je mnogo težji nego moderni jezik. Tako ima esperanto poseben tožilnik (au, ou, aju, oju), ki ga angleški in romanski jeziki sploh ne poznajo, dalje medialne glagole, ki so lastni stari grščini, modernemu človeku so pa tuji. Nepraktičnost je v esperantu, da se pridevnik kot prilastek in povedek uje ma s samostalnikom, v čemer ga angleščina glede priprostosti prekaša. Zelo pomanjkljiv je esperanto v besedotvorju, ker ne razločuje n. pr. vodena in vodna, lesena in lesna, kamenen in kamenit i. dr. Dalje pomeni brosi krtačiti, kroni kronati, plugi plužiti, broso krtačo, krono krono, plugo pluženje, a plugilo plug. Esp-o bi moral doledno tvoriti: brosi — brosilu, kroni — kronilu! Čuden je tudi pravopis esperanta. Doim poznajo vsi moderni jeziki qu in x, ju nado mešča esperanto s ko in ks ali kz, da izgleda n. pr. akvo, eksporto, eksemplo. Fonetična ni dobra, ker so nekateri glasniki za mnoge narode težko izgovorljivi, n. pr. dž (g s strešico), hh (h s strešico). Ob kuradžidži, (ojunačiti se) sensardžidži (razbremeniti se). Potem khalso (kaos), hhemo (kemija), hhino (Kitajec)! Glasnik dž se jako pogosto rabi. Množinske oblike so skrajno betežne in dolgočasne, zato se jih esperantisti kaj radi izogibajo. Prav enolično in zamenljivo zvenijo zaimki: mi (jaz), ni (mi), li (on), ili (oni, one, ona), ši (ona), dž (ono). Mnogo čenče je samoljubno izumljenih, so sistemizirane, na videz lahko priučljive, v resnici pa delajo učencem dokaj težav, ker so si preveč podobne. Na pr. Bog je na vsak način vedno povsod: Dio estas ĉiel ĉiam ĉie! Kombinacije: Ĉu ŝi (Li ona), ĉu dž (li ono) i. dr. pa nas vsak hip spominjajo na znano psovko.

V ožgled takih jezikovnih gorostastosti se moramo čuditi, da se med nami najdejo ljudje, ki so navdušeni za esperanto. Drugod se je mogel esperanto le zato vzdržati, ker je v marsičem prekašal Volapük in ker so ga razni mecenji materialno podpirali.

Esperanto ima danes le še pomen v teoriji, v praksi pa ga izpodriva Ido, tudi reformirani esperanto imenovan. Le-tega vrline so nedosežne ter je prost vse hibi, ki so jih razni lingvisti na esperantu kritikovali. Danski lingvist prof. Nyrop, tozadevno vprašan, se je pred kratkim izrazil pred novinarjem med drugim tako-le: »Po mojem mnenju je ido najpopolnejši jezik.«

Pa ne le boljši ko esperanto je ido, ampak tudi lažje priučljiv in neprimerno lažje in gladkeje izgovorljiv. V njem ni ničesar izumljenega, ampak vse je naravno lahko in praktično. Za Francoze, Nemce in Angleže so izšli že obsežni slovarji za Ido. Letos pa je bil izdan »Internacionalni Radio-Leksikon« v Idu in peterih glavnih evropskih jezikih. Razume se, da učijo Ido tudi potom radio-postaj, osobito v Nemčiji in Ameriki. Ido pridobiva brez usilovitosti najboljše simpatije vseh naprednih praktikov. Brez hrupa in zmagovalnih krikov se širi po svetu, končnemu cilju sigurno se bližajoč. Končno pripomnimo, da se vrši letos septembra V. svetovni Ido-kongres v Turinu (Italija).

Lingvist.

je rila po drobni. Živali, ki niso našle prostora, da bi grizle in trgale, so se zagrizle v najbližje krvi pijane tovariše. Hitro smo vrgli dvakrat mrežo med nje ter smo jih izvlekli par tucatov v čoln. Ko pa smo vrgli mrežo tretjič, so popadale piranhe v vodo nazaj. Njihovi ostrji zobje so pregrizli močno tkanino. Po šestih minutah smo izvlekli iz vode od 120 funtov težkega prešiča samo še okostje.

Kadar je treba gnati na sumljivih mestih živino k reki, pošljejo domačini vselej po eno žival za poskušnjo naprej. Ako te ne napadejo piranhe, se pošlje tudi ostala živina v vodo. Čul sem, da napadajo piranhe belokozce z večjo besnostjo kakor temnokozce. Nekega večera so jeknili iz goščave ob bre-

gu pretresljivi klici na pomoč. Od vseh strani so prihitali ljudje. Kmalu nato so izvlekli iz vode okostje v obleki. Črnc-vojak je padel z brega v vodo. Ni imel več časa, da bi bil splezal na breg. Strašne bolečine in izguba krvi so mu odvzele v hipu vsako odporno silo. Stotine malih morilcev se ga je oklenilo, ohromel je vsled neizmernih bolečin, ki so mu jih povzročale globoke rane, moral se je udati v svojo usodo. Ne veliki krokodili, pač pa male piranhe vzbujajo v meni oni fatalni čut nemoči, ki napada človeka, ako se plazi temna in velikanska nevarnost iz negotovosti od vseh strani proti nam. Piranhe so dobra jed, toda vedno sem jih jedel z nekim nezaupanjem in neprijetnimi občutki.

KONTRASTI.

Glede imena junakov, ako so šaljivi, postavite ime v opreko s priimkom. Eno naj bo zanosito, drugo pa dobrodušno. Imenujte jih na primer: Onezim Masle, Filaret Rjavec, Cezar Sajč, Evarist Skledoliznik...

Žalni trak.

— »Žalni trak bi rabil.«
— »Kakšnega želite, gospod, ozkega ali širokega?«
— »Pa mari to ni vseeno?«
— »To ni vseeno. Ako ste imeli pokojnika zelo radi, mora biti trak širši, ako pa ne, more biti ožji.«
— »Potem mi dajte kos črnega sukanca.«
— »Kako? Črnega sukanca?«
— »Umrla mi je tašta.«

IZJAVA.

Z ozirom na Poslano g. Viktorja Brezovnika v št. 99. »Narodnega Dnevnika« izjavljam, da sem vložil proti g. Viktorju Brezovniku tožbo, ker so njegove trditve vse skozi neresnične in pri tem žaljive.

Ljubljana, dne 5. junija 1925.

Alojzij Kos,
štukater in kipar.

Izdajatelj: dr. Josip Hacin.
Odgovorni urednik: Železnikar Aleksander
Tiska tiskarna »Merkur« v Ljubljani.

Josip Petelinc, Ljubljana

Na veliko! (blizu Prelovnega spomenika) ob vodi Na malo!
Priporočila pohvaljive za življe, krojače, čevljarje, sedlarje,
modne blage, pletenine, lepše robe, ščelke, mikse, toaletno blago.
Telefon 945

K SEZIJI

Brusila za kose znamke
„Swatyn“ iz najboljšega
brusnega materiala po-
nuja v preprodajo:

FRANC SWATY

tovarna umetnih brusnih in ostrilnih kamnov
Maribor, Jugoslavija.

GAMAUFOVO umetno gnojilo za cvetlice

je izborno učinkovito sredstvo, katero omogoči rasti do izredno
bujnega razvoja in vzbudi v cvetu mnogo intenzivnejšo nianso barve.
Cena zavojčku Din 3.—. Razpošilja društvo:

„VRTNARSKA ŠOLA“ V KRANJU.

Stalna zaloga: Herzmansky, Korsika, Adria, Bajc, Urbanič, Kanc.

MALI OGLASI

Cena oglasov do 20 besed Din 3.—, vsaka nadaljnja beseda
50 para.

Enodružinska

prilpota tudi lahko kmečka hiša se
kupi na periferiji mesta Ljubljane.
Ponudbe z navedbo cene in lege na
upravo lista pod: »Dome«.

Abadie

sigarenni papir »opet« stalno na
zalogi. A. Lampret, Krekov trg 10.

Za 700 Din

mesечно gre vpokojenec, bivši skla-
dišnik vešč 4 jezikov in vseh pisar-
niških del kot sluga, inkasant, paz-
nik, nočni čuvaj, skladišnik ali
službo. Cenjene ponudbe prosi na
upravo lista pod: »Zanesljiv 700«.

Trgovski uradnik

perfekten knjigovodja in korespon-
dent z dolgoletno prakso išče primer-
nega mesta pri večjem podjetju. —
Ponudbe pod »Prvovrstna moč« na
upravo lista.

Instrukcije

v vseh predmetih daje dijak gimna-
zije. — Naslov se izve v upravi.

Seznaniiti

se želi mlada gospodična z istotakim
gospodom v svrhu skupnih izletov.
Cenjene ponudbe na upravnishvo li-
sta pod »Vesna«.

Najboljši
šivalni stroji
in kolesa so
edino le

Josip
Petelinc-a
znamke

GRITZNER, PHÖNIX in ADLER
za ročino, obrt in industrijo
Ljubljana blizu Prelovn-
ega spomenika
Posk v vsakem izplačilu. Večletna garancija.
Delavnica za popravila
Na veliko. Telefon 913 Na malo.

Revirni gozdar

z državnim izpitom, 34 letno teme-
ljito vsestransko prakso in prvo-
vrstnimi izpričevanji, izvečan tudi v
poljedelskem gospodarstvu, ki je
vodil samostojno večje revire ter
govori slovenski in nemški, želi iz-
premeniti svojo neodpovedano služ-
bo. Ponudbe pod »Revirni gozdar«
na upravo lista.

Uradnica

z večletno prakso vešča popolnoma
vseh pisarniških del, išče službo na
deželi. — Ponudbe prosi na upravo
lista pod šifro »Vestna in marljiva«.

10.000 do 15.000 Din

posojila se odda. Pogoj popolnoma
varnost in primerne obresti. Ponud-
be na upravo lista pod: »Varnost«.

Širite, Narodni Dnevnik

Ljubljanska posojilnica

r. z. z. o. z. v Ljubljani. — Telefon štev. 9

Mestni trg št. 6

obrestuje vloge zelo ugodno in sicer
vloge, ki jih izplačuje brez odpovedi, po 8 %
vloge z enomesečno odpovedjo, po 10 %
vloge z trimesečno odpovedjo, po 12 %
vloge z šestmesečno odpovedjo, po 14 %

Izvenljubljanskim vlagateljem so na razpolago
poštne položnice, da nimajo s pošiljanjem denarja
nikakih stroškov.

**Iamstvena glavica za vloge znaša že
nad 11 milijonov dinarjev.**

Posojila daje le proti popolni varnosti, proti vsaj
trikratnemu kritju na vknjižbo in na poroštvo.

Inkaso faktur in menic. Trgovski krediti.

MODNI SALON

MINKA HORVAT, Ljubljana

STARI TRG ŠTEV. 21

ima vedno v zalogi najnovejše damske in dekliške
slamnike in klobuke. — Žalni klobuki vedno v zalogi
Popravila se sprejemajo.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Centrala:

LJUBLJANA, DUNAJSKA CESTA.

Podružnice:

Brežice, Celje, Črnomelj, Kranj, Maribor, Met-
kovič, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split, Gorica,
Trst. AGENCIJA: Logatec.

Delniška glavica Din 50.000.000—
Skupne rezerve nad Din 10.000.000—

Brzjavni naslov: Banka Ljubljana.
Tel. št.: 261, 413, 502, 503 in 504.

Se priporoča za vse bančne posle.

TISKARNA „MERKUR“

TRG. DR. D. D.

Tiska knjige, pravila, cenike, račune, letake, časo-
pise, lepake, brošure, posetnice in razglednice.
Izvršuje vsakovrstne trgovske kakor tudi vse druge
uradne tiskovine. Lastna knjigovoznica.

LJUBLJANA - SIMON GREGORČIČEVA UL. 13. - TELEFON 552

== Oglasi v „NARODNEM DNEVNIKU“ imajo popoln uspeh! ==